

ספר

שולחן שמואל

וענפיה

אחרונים עד
אחרוני דורנו

הלכה

מרון השלחן ערוך
והרמ"א

שורשי

מקרא, משנה, גמרא
ראשונים

על סדר השלחן ערוך

הלכות שבועות

סימנים: פז – צו

הספר מביא בשורשי הלכה את מקורות הדינים: מקרא, משנה, גמרא וראשונים (מהבית יוסף) ומראה את השתלשלות ההלכה (שו"ע והרמ"א) מתוך המקורות. משם בענפי ההלכה מובאים האחרונים ואחרוני האחרונים (המפרשים על הדף, כולל פתחי תשובה) עד תשובות אחרוני דורנו, והכל בצורה בהירה וקלה להבנה. בנוסף תמצא בסוף הספר מבחני הסמכה לדיינות.

נערך בס"ד על ידי:

שמואל בן ר' שלום אהרן חיים ירושלמי

שנת התשפ"א ירושלים.

ניתן לראות דוגמיות הספרים:

באתר ודיברת: <https://vedibarta.org/yerushalmi.html> בצורה מרוכזת

או באתר סמיכה לרבנות <http://www.smicha.co.il>

או ב google שולחן שמואל vedibarta

וכן ניתן להוריד מהאתר סיכומי אבן עזר וחושן משפט

S2079395@GMAIL.COM

אפשר לקבל ב - EMAIL דוגמיות הספרים שיצאו לאור

חשוב מאוד !! הסבר על אופן כתיבת הספר

- שו"ע והרמ"א: "מצווה על היורשים לפרוע חוב אביהם". "עד שיפרעו לו" (יורשי ראובן)
: לעיל מדויקת על השו"ע והרמ"א. עם דברי הסבר קצרים (יורשי ראובן).
- הפניות א.ב.: באופן שיש תמצא נקודות הפניה (א) אף: שורשי הלכה ואנפי הלכה.
- מקורות: [בעל התרומה והרא"ש]: בסוף כל הלכה יופיע מקור ההלכה.
- ❖ שורשי הלכה (המקורות) כאן תמצא את מקורות השו"ע והרמ"א, מהמכארה והראשונים כפי שכתבו במית יוסף
- ❖ ענפי הלכה (האחרונים) כאן תמצא את דעות האחרונים ואחרוני האחרונים על השו"ע והרמ"א.
- הערה: ¹: הרחבת הנושא בהצרה ¹. למטה בסוף הדף.
- הסימונים: ✓ (מודגש) - כן פסק שו"ע. ✓ (לא מודגש) - כ"פ הרמ"א
- ר"ת שכיחים: רי"ו - רבינו ירוחם. נו"ב - נודע ביהודה. פת"ש - פתחי תשובה. ח"ס - חתם סופר. כ' - כתב. בת' - בתשובה. ש"ח - שומר חנם. ש"ש - שומר שכר.

כל הזכויות שמורות למחבר

ניתן להשיג את הספרי "שולחן שמואל" וספרי "מעגלי החיים"
במחיר מוזל, ליחידים ולקבוצות
אצל המחבר בטלפון: 02-5811133 בפלאפון: 054-8456-923
הערות והארות יתקבלו בשמחה לכתובת מעלות דפנה 133/3 ירושלים

S2079395@GMAIL.COM

תוכן עניינים – הלכות שבועות

ח"מ פ"ז: דיני שבועת היסת ושבועה דאורייתא, ובו ל"ט סעיפים.....	13
ח"מ פ"ח דיני כפירה והודאה, ושתהא ממין הטענה, ובו ל"ג סעיפים....	81
ח"מ פ"ט: שהשכיר נשבע ונוטל, ובו ו' סעיפים.....	124
ח"מ ז': הנזקין נשבעין ונוטלין, ודין המביא כלים מבית בעל הבית.....	138
ח"מ ז"א: חנווני נשבע ונוטל, ודין פנקסים, ובו ט סעיפים.....	165
ח"מ ז"ב: דין החשוד על השבועה, ובו י"ד סעיפים.....	187
ח"מ ז"ג: דין שבועת ספק ושבועת השותפין, ובו י"ח סעיפים.....	209
ח"מ ז"ד: דין גלגול שבוע, ובו ט' סעיפים.....	232
ח"מ ז"ה: איזו שבועה נשבעין על קרקעות, ודין הקדש בזמן הזה.....	243
ח"מ ז"ו: חרש שוטה וקטן איזו שבועה נשבעים, וגם אשת איש.....	258
שאלות ממבחני הסמכה לדיינות.....	272

דברים אחדים

"אודה ה' בכל לבב" על שזיכני ושם חלקי מיושבי בית המדרש לעסוק בתורה הקדושה. לאחר שה' זיכני להוציא את חו"מ א' שלושה חלקים, וחו"מ ג' על חמשת חלקיו, פניתי לחושן משפט ב', ביום זה זכיתי להוציא לאור את הספר השני בחושן משפט ב' אחר הלכות טוען ונטען, הלכות שבועות: סימנים פ"ז-צ"ו. ה' זיכני להוציא ספרים נוספים.

בעריכת הספר הושקעה מחשבה רבה כדי שיהיה קל להבנה, ולשינון מהיר של החומר. הסוגיות פורקו לנקודות ובכל נקודה הובאו המקורות ושיטות הפוסקים בצורה ברורה, עד לפסקי שו"ע והרמ"א על פי המקורות. משם הובאו לכל נקודה דיוני האחרונים. וזאת על ידי כמה כלים:

א. חלוקת השו"ע והרמ"א לסעיפי משנה ותת סעיפים, דבר המקל לפרק את הנושאים לרכיבים פשוטים וקלים להבנה. תוך כדי הוספת ביאורים קצרים בגוף השו"ע.

ב. לכל סעיף וסעיף משנה ישנה הפניה למקור ממנו נפסקה ההלכה, ומשם הפניה לדיונים באחרונים על נושאים אלו.

ג. עריכת מחלוקות הראשונים/האחרונים בצורה של נקודות עם הטעמים, ופעמים רבות אף סיכום הדברים בטבלאות, כדי לזכור הדברים ביתר קלות.

ד. הדגשים המופיעים בספר נותנים ראיית 'על' עוד לפני הכניסה לפרטים.

יש לציין כי מומלץ ללמוד תחילה את הסוגיות במקורן (גמרא, ב"י ואחרונים), ואז הספר יעזור מאוד להשלים את התמונה, וכמו כן בשינון החומר.

אוחילה לאל אחלה פניו יזכני שיתפשט הספר בכל ישראל למען אהיה בכלל מצדיקי הרבים. ויזכני לחבר עוד ספרים הרבה לזכות רבים.

יהי רצון מלפניך בורא העולם, שלא תצא תקלה מתחת ידי, ובמה ששגיתי העמידני על האמת, כי "שגיאות מי יבין". אני קורא ומבקש מכל מי שימצא טעויות או שיש לו הערות והארות על הספר שיודיענו ואשמח לקבל את התיקונים.

הן בפקס 02-582-2581 או באימל: S2079395@GMAIL.COM

תחילה רצוני להודות לנוות ביתי, על כל העזרה והסיוע שלה כדי שאוכל להתפנות ללימוד, כמו כן ברצוני להודות לכל העוזרים והמסייעים להוצאת הספר. יהי רצון שהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה, ויפוצו מעינותיהם חוצה.

הקב"ה ישלם להם שכרם מושלם.
אני הקטן – שמואל ירושלמי

תפילה לפני הלימוד

יהי רצון מלפניך יי אלוקי ואלוקי אבותיי שלא יארע דבר תקלה על ידי, שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור ולא על אסור מותר, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא ייכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. ותאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות, הן בדיני איסור והתר, הן בדיני ממונות, הן בהוראה, הן בלימוד. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ומה ששגיתי כבר, העמידני על האמת ואל תצל מפני דבר אמת עד מאוד, "כי יי ייתן חכמה מפיו דעת ותבונה".

תפילות להצלחה

רבוננו של עולם! אל תרפה את ידי
לעת זקנתי מלעסוק בתורה ומלקיים
מצוות. אל תשליכני לעת זקנה ככלות
כוחי אל תעזבני.

ואל תקהה את שיני, ואל ימות
שום אחד מבני ביתי בחיי. ונהייה תמיד
מיושבים בדעתנו ושכלנו לעובדך
באמת.

ותן בנו כוח ובריאות ואומץ וחוזק
בכל אברינו וגידינו אכי"ר.
(ומצא חיים)

רבוננו של עולם! עזור לי ולכל
בריא רבוננו עמך ישראל, שלא נחלה
ולא נחטא ולא ניפול למיטה חס
ושלום. ולא נצטרך לרופאים ולא
להתעסק ברפואות.

ולכל חולי עמך בית ישראל שלח להם
רפואה שלמה במהרה. והצילנו מכל
צער וצרה דוחק ועוני ומכל דבר רע,
כדי שנוכל לעבוד עבודתך וללמוד
תורתך בלי שום מונע.
(עבד המלך)

אחר לימודו יאמר

מודה אני לפניך יי אלוקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי
קרנות. שאנו משכימים והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים
בטלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, אנו רצים והם רצים
אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת, שנאמר: "וְאַתָּה אֱלֹקִים תוֹרְדֵם לְבָאֵר
שַׁחַת אֲנָשִׁי דָמִים וּמְרָמָה לֹא יַחֲצוּ יְמֵיהֶם וְאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ".

לעילוי נשמת מר אבי ר' אהרון שלום חיים ירושלמי בן מרים. ת.נ.צ.ב.ה.

הסכמות

מהספר הוקדם

Rabbi CHAIM P. SCHEINBERG

Rosh Hayeshiva "TORAH ORE"

and Morah Hora'ah of Kiryat Mattersdorf

הרב חיים פינחס שיינברג

ראש ישיבת "תורה אור"

ומורה הוראה דקריית מטרסדורף

בס"ד, חודש שבט, תשס"ט

מכתב ברכה

הנה הביאו לפני קונטרס נוסף מלא ברכת ה' הנקרא בשם "שורשי ההלכה וענפיה", אשר חברו וליקטו הרה"ג רבי שמואל ירושלמי שליט"א, והוא סיכום הלכתי בהלכות חושן המשפט, מסודר בצורה ברורה משורש ההלכה בחומש ובתלמוד ועד ביאור דברי השלחן ערוך והפוסקים האחרונים, והכל עשה באופן נאות ויפה, דבר דבור על אופניו, וע"כ אברכהו שספרו זה יעלה לרצון לפני כל המעיינים בו, ויפיקו הנאה מהנכתב בו, ויזכה לשבת כל ימיו באהלה של תורה מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש.

חיים פינחס שיינברג

Yitzchak Yosef
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

יצחק יוסף
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, כ"ו שבט תשע"ד
4-571/ע"ד

דברי ברכה

הובאו לפני גליונות הספר "שורשי הלכה וענפיה" בעניני אבן העזר חופה וקידושין, מעשה ידי היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, יראתו קודמת לחכמתו, חריף ובקי, משנתו זך ונקי, הרה"ג ר' שמואל ירושלמי שליט"א, ראיתי שסיכם ההלכות בטוב טעם ודעת דברי השו"ע והרמ"א, מקורות ההלכה בשורשיה בגפ"ת והראשונים, והוסיף דברי האחרונים הדנים בנושאים שונים, בהלכות אקטואליות העולות על שלחן מלכים, המתחדשות בזמננו, והכל עשה כעט עט סופר מהיר, וסידרם בסדר נכון, בשפה ברורה וקלה, למען ירוץ הקורא בו, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף, איישר חיליה לאורייתא.

וברכתי להמחבר שליט"א שיהי רצון שיזכה לברך על המוגמר בקרב הימים, ויפוצו מעינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה, ירום ונישא וגבה מאד, להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

David Lau
Chief Rabbi Of Israel
President of The Chief Rabbinic Council

דוד לאו
הרב הראשי לישראל
נשיא מועצת הרבנות הראשית

בס"ד, ג' חשוון, תשע"ד
7 אוקטובר, 2013
הס' - 130.עד

לכבוד
הרב שמואל ירושלמי שליט"א

מכתב ברכה

ראיתי עלים מספרך "שורשי הלכה וענפיה" בספר זה הבאת את ההלכות כשולחן ערוך, באופן המיקל על הלומד בהבנת נושאי ההלכה ומסייע לזכור את הדברים.

הדברים בנויים באופן תמציתי, ממקור ההלכה בתלמוד הולך סובב דברי הפוסקים הראשונים והאחרונים.

בספר זה קבצת כאמיר גורנה, חידושי הלכות הנוגעים לחלק אהע"ז הלכות חופה וקידושין. הכל מסודר באופן ראוי דבר דבור על אופניו. אין ספק שספרך יהיה לתועלת רבה עבור באי שערי בית המדרש, ובעיקר אלו שמאווים הוא להורות תורה בישראל, ורצונם לעבור את בחינות ההסמכה לכהן כרב בישראל, ספרך ישמש להם כאמצעי חזרה על מה שלמדו מתוך ספרי הטור, השו"ע ושאר הפוסקים.

אברך שתזכה להוציא לאור עולם עוד ספרי עזר להוגים בתורת ה', להגדיל תורה ולהאדירה.

המברך בכל לב,

דוד לאו
הרב הראשי לישראל

בית יהב ♦ ירמיהו 80, ירושלים ת.ד. 7525 ♦ מיקוד 91360 ♦ טל': 02-5313191 ♦ פקס: 02-5377872
Beit Yahav ♦ 80 Yirmiyahu St., Jerusalem ♦ P.O.B. 7525 ♦ Tel: 02-5313191 ♦ Fax: 02-5377872
דוא"ל: rabbia@rabbinate.gov.il

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

שלמה משה עמאר
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, כ"ב תמוז, תשע"ג
18-1-532/ע"ג

דבר ברכה

היו למראה עיני גליונות ועלים מפירות עמלו של האברך היקר חובר חברים מחוכם, הרה"ג ר' **שמואל ירושלמי** שליט"א, אשר דרך לימודו בטור וב"י ושו"ע ונו"כ אסף כל השיטות אל פונדק אחד. והוסיף עליהם ציצים ופרחים מדברי גדולי הפוסקים בתשובותיהם. וכבר מילתי אמורה, כי יש לזהר שלא יהא עיקר הלימוד בספרי קיצורים היוצאים לאור בעת האחרונה, אלא על הלומדים הלכה להשקיע כל כחם ומרצם בשדה אשר ברכו ה', בסוגיות הש"ס, ובדברי מרן הקדוש זי"ע בבית יוסף, ובשו"ע ונושאי כליו, ורק אחר שהגיעו אל עומק הידיעה ותלמודם בידם, יחזרו בספרי הסיכומים מעת לעת לכל ישכתו את משנתם, ובוהו הדרך ישכון אור, ויתקיים תלמודם בידם.

וראיתי כי רבנים גדולים וחשובים הסכימו על ספרו, על כן מצטרפנא לברכה להרה"ג המחבר שליט"א שיזכה ויפוצו מעיינותיו חוצה לזכות את הרבים. ויזכה לישב באהלה של תורה ולהמשיך במלאכתו היקרה, מתוך שובע שמחות וברכה וחיים עד העולם.

בברכת התורה,

שלמה משה עמאר

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

Rabbi Baruch Shraga
Rav of Givat Shapira
Head of Rabbinical courts
of the Jerusalem Rabbinat

ברוך שרגא
רב דגבעת שפירא
וראש אבות בתי הדין
רבנות ירושלים

בס"ד

יום: מ"ב למטמונים תשע"ג

הסכמה

היה למראה עיני גליונות הספר, שורשי הלכה וענפיה, בעניני אהע"ז וחופה וקידושין, מעשה ידי אומן, נטע נאמן הרה"ג שמואל ירושלמי שליט"א.

עברתי על הספר וראיתיו מלא וגדוש מראשונים ואחרונים עם מקורות ההלכה בש"ס ובפוסקים, וכבר אתמחי גברא בספריו הקודמים, מעגלי חיים שהוציא לאור עולם ורבים נהנים מאורו.

ולא נצרכה לברכה כי חפץ ה' בידו יצא לברך על המוגמר בקרוב, וראוי לציין על גיל הנישואין, דבן י"ח לחופה מה שכתב במחזור ויטרי, די"ח פעמים כתיב: אדם מבראשית עד כי מאיש לוקחה זאת, והרשב"ץ כתב דאסמכיה אקרא, והוא אשה בבתוליה יקח, והוא- גימטריא י"ח, וסמך לדבר, והוא כחתן יוצא מחופתו, ובשול"ת רשב"ן כתב דשיעורים אלו נאמרו למשה מסיני, וכתב החיד"א בספרו נחל קדומים, נגד אותם שאומרים דבזה"ל יכולים להמתין עוד, ורמז לדבר, אשה בבתוליה יקח- בסופי תיבות גימטריא י"ח, ובא הרמז בס"ת לרמז שגם באחרית הימים הדין לא ישתנה, וכ"כ החזון איש דכמו שלא נשתנה בן י"ג למצוות כך לא נשתנה בן י"ח לחופה, ובקובץ איגרות כתב, ויש מאחרין אבל אין דרך זה רק ליחידים, וכך כתב הגר"י קנייבסקי זיע"א- דיש להשיא את הבנים והבנות בצעירותם, בגיל שבע עשרה, שמונה עשרה, ובספר שערי הלכה ומנהג, שיבח בזה מנהג הספרדים שמנהגם טוב ונכון לישא סמוך לגיל שמונה עשרה, והלוואי שגם האשכנזים היו מתרגלים בזה.

והריני מברך מקרב לב את המחבר שיזכה להוציא לאור עולם כהנה וכהנה, לזיכוי הרבים.

בברכת התורה
 ג' כ"ג
 ברוך שרגא

RABBI Z. N. GOLDBERG

Abbad Badatz & Bies Horaa'h "Hayashar Vehatov"
Member Of Supreme Rabbinical Court

הרב זלמן נחמיה גולדברג

אב"ד בד"ץ ובית הוראה לדיני ממונות "הישר והטוב"
חבר בית הדין הרבני הגדול

בי"ה, יום ג' סיון תשצ"ג

קנ"י דעה לבקר בשכחו של תלמוד חכם
מולת קמרה היה הרבה ר' שמואל ירושלמי שליטא
ובטקס חידוש "שמיני האב" וצ"ב "אב" דאור ודיוור
כל בית חופה וקידושין בכל דברי אבות וכתובות
ושאר אמרי אב"ד וכן מה שמעו אחרונים
ודורו נחלק לכולליו לאור צולם בן תולע
מסמכי קידושין שיש איסור להתעסק בקידושין אף לא
קידושין במלכא וכן ללמוד
ואם נלמד אלא לרבה
שהקפ"ה יצאנו לכולליו צולם וזו ספרים מוליק
דברוב ה
זלמן נחמיה גולדברג

הרה"ג דוד כהן שליט"א מראשי ישיבת חברון וחבר מועצת גדולי הדור

כ"ט ע"ה אלול תשע"ג

מכתב ידידות

שמחת לי מאוד את סמך הנאמן לא ידעתי הנאמן
הנאמן היה שמואל ירושלמי אי"ה ספר שולחן
בא"י ונאמן על ענין חובב וקובלן הביטול
בכ"י הימלעוים וידידותי גדולת הנאמן ס' בכ"י
וכ"י על הכ"י וס' בכ"י ודבר ע"י הנאמן ס' בכ"י
נאמן ע"י ונאמן הנאמן, לע"י ידידי הרב הנאמן
איתני קספין הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן
נאמן הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן
בכ"י הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן
בספר הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן
ע"י הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן
הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן
הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן הנאמן

ד"ר רחל שירם בלוי
ב"ר יחיאל ב"ר יחיאל

הלכות שבועות

זו"מ פ"ז: דיני שבועת היסת ושבועה דאורייתא, ובו ל"ט

סעיפים

הקדמה

שבועת התורה היא רק כדי להפטר מה שאין כן שבועת המשנה שיש נשבעים ונפטרים ויש נשבעים ונוטלים, ויש מהם בברי ויש מהם בשמא, כדלקמן :

1. הנשבעים ונוטלים.

הפוגם שטרו (פ"ד) שנשבע ונוטל.

הטוען על שטר שהוא פרוע או נעשה על תנאי ותובע מהמלווה שבועה – המלווה נשבע ונוטל.

שבועת יורשי מלווה כשהלווה טוען פרוע (פ"ב).

עד מעיד על שטר שהוא פרוע (פ"ד).

שכיר שבעה"ב טוען שנתן לו שכרו (פ"ט). נחבל ונגזל (צ).

חנווני על פנקסו (צ"א).

חשוד על השבועה, שכנגדו נשבע ונוטל (צ"ב).

כל אלו נשבעים ונוטלים ע"פ טענת ברי, והם שבועות חמורות.

2. נשבעים בטענת ספק ונפטרים.

ערוך השלחן: חמישה מיני שבועות הן:
א. שבועת התורה.

ב. שבועת המשנה (שבועת הדיונים).

ב. שבועת היסת שתקנו חכמי הגמרא לכופר הכל.

ד. שבועות הגאונים בלווה שאומר שאין לו לשלם.

ה. גלגול שבועה.

א. שבועת התורה: ישנם ג' שבועות מהתורה:

(1). מודה במקצת.

(2). שבועה להכחיש עד אחד.

(3). שבועת השמורים.

ויש חילוק בניהם: מודה במקצת אינו חייב עד שיטעון ווודאי, ולהכחיש העד אפילו תובע שמא ותובעו ע"פ העד, וגם שבועת השומרים מספק.

ב. שבועת המשנה.

ה. גלגול שבועה.

כשהשבועה המקורית דאורייתא גם הגלגול דאורייתא.

כללי: פעמים יש בכוח ב"ד להשביע אף על טענת ספק כשנראה להם שעי"ז יתברר הדבר. וכן להשביע עדים אם רואים שעדות שקר קל בעניהם.

סמ"ע: טעמי חיוב שבועות.

מודה במקצת – שווה בעיני אנשים חומר גליזה כמו שבועה, ואין דעתו לגזול אלא משתמט ולאחר שזמן שיהיה לו ישלם, ולכן הטילה התורה עליו שבועה כדי שיודה. כופר בכל – חזקה אין אדם מעיז בפני בע"ח לכפור בכל, מש"ה פטרה התורה משבועה, אלא שחז"ל חששו שמשתמט משום ספק מלווה ישנה וכופר עד שיוודע שאינו חייב לו ואז ישלם, ולכן הטילו עליו חכמים היסט.

השותפים, אריסין, אפוטרופוסים, בן הבית, אישה הנושאת ונותנת בתוך הבית (צ"ג). והם שבועות חמורות בנקיטת חפץ.

3. נשבעים ונוטלים בטענת שמא.

כשנפרעים מיתומים, לקוחות ושלא בפני הלווה (ק"ו, ק"ח).

ג. שבועת היסט.

כל טענת ממון שתובע ברי והנשבע כופר נשבע היסט ונפטר.

דבר שלא נשבעים עליו מהתורה, כגון קרקעות, עבדים ושטרות (צ"ה) – נשבעים היסט ונפטרים.

שבועת היסט היא לפטור עצמו נגד טענת ווודאי.

ד. שבועת הגאונים.

כשהלווה טוען שאין לו ממה לפרוע נשבע שאין לו (סימן צ"ט). והיא שבועה חמורה.

הנושאים שבסימן זה:

סעיף ז: שבועת השומרים, מודה במקצת ועד אחד מכחישו 32
סעיף זז: שבועת הדיינים 33
סעיף ט: מי שהתחייב שבועה ולא רוצה להישבע 33
סעיף י: חייב שבועה כדי ליטול ותפס בלא שבועה 36
סעיף יא: 1: להפוך שבועה דאורייתא 37
סעיף יא: 2: להפוך שבועת הנשבעים ונוטלים (שבועת המשנה) 38
סעיף יא: 3: להפוך שבועת השומרים, להפוך שבועת היסט 40
סעיף יב: נשבע ונוטל שאמר אי אפשי בקנה זו 43

סעיף א: מודה במקצת, או כופר הכל וע"א מעידו שחייב 15
סעיף א: מתי הילך פוטרו משבועת מודה במקצת 19
סעיף ב: הודה לו בכלי אחד, וא"ל שנפתח דמיו 22
סעיף ג: אם מערים לומר הילך להפטר מהשבועה 23
סעיף ד: מודה רק בכלי, א"ל אין זה כלי שלי 24
סעיף ה: אין מודה במקצת מתוך טענתו 25
סעיף ו: הודה במקצת ועד אחד מסייע לו 27
סעיף ו: עוד מקרים שעד המסייע פוטרו משבועה 29

66.....	סעיף כז: הנתבע שטען שנשבע כבר	סעיף יג: להפוך כשהנתבע חשוד, נקיטת
	סעיף כזז: נשבע היסת ואחר כך הודה	חפץ 44
69.....	במקצת	סעיף יד: נשבע ואח"כ בא עד א'..... 47
	סעיף כט: נשבע נגד עד אחד, ואחר כך	סעיף טו: מהו נקיטת חפץ 48
70.....	בא עד נוסף	סעיף טז: כיצד נשבע, נשבע שיטען אמת
	סעיף ל: אחר שנשבע הנתבע ונפטר תפס	 49
70.....	התובע משל הנתבע	סעיף יז: סדר שבועות הדיינים 50
	סעיף לא: אמר שיש לו חוב בשטר	סעיף יז: לשון שבועת היסת 52
72.....	ושכנגדו נשבע ואח"כ נמצא השטר	סעיף יט: שבועה בדורות האחרונים 52
	סעיף לב: הוציא פסק על אביהם שנתחייב	סעיף כ: כיצד מאיימים על הנשבע 53
73.....	שבועה ולא נשבע	סעיף כא: איום בשבועת ספק ושבועת
	סעיף לג: אין להשביע כשיש חשש שהדבר	היסת 56
74.....	יתברר	סעיף כב: הצריך להישבע יכול להחרים
	סעיף לד: התוקע כפו לחבירו לא נפטר	כנגדו שלא משביעו חנים 56
75.....	מהשבועה	סעיף כג: צריך להישבע בפני הלה שכנגדו
	סעיף לה: אין נשבעים על תביעת טובת	 57
77.....	הנאנה	סעיף כד: הטוען טענות הרבה נשבע
	סעיף לו: חייב לכמה ונשבע לאחד מהם	הנתבע אחת 58
79.....	סעיף לז: להשביע למי שרץ אחר שבועה	סעיף כה: טענה שאף אם יודה אין חיוב
	סעיף לזז: כשנראה שהטענה מרומה אין	ממון לא משביעים 60
79.....	להשביע	סעיף כה: גזלתני והלה כופר צריך
	סעיף לט: המזכיר שם שמים לבטלה	להישבע, טענו לעניין איסור 63
80.....		סעיף כז: טענו דבר שחייב עליו קנס 65

סעיף א¹: מודה במקצת, או כופר הכל וע"א מעידו שחייב

סעיף א חלק 1: א^{התובע} לחבירו ממון או חפץ שהיה יכול להחזיק בו בטענת: לא היו דברים מעולם, או: החזרתיו לך, או: לקוח הוא בידי (שאם אינו יכול להחזיק בו מה לנו ולשבועתו – ב"י):

ב.אם הוא מודה מקצת – חייב שבועה מן התורה, וכן אם הוא כופר בכל, ועד אחד מכחישו – חייב שבועה מן התורה, אפילו אינו יודע שחייב לו אלא על פי העד (דין שבועה דמודה מקצת ובעד אחד ודין שבועת היסת וטעמו, נתבאר לעיל ריש סימן ע"ה סעיפים ב' ז' ח', ושם ביארתי טעמו – סמ"ע).

ג.אבל הכופר בכל, ואין עד אחד מכחישו – פטור משבועת התורה [טור ס"י בשם

הרמב"ם והרא"ש], **בין במלווה בין בפקדון, אבל חייב שבועת היסת. אפילו אמר ליה: מנה לי בידך, והלה אומר: לא היו דברים מעולם – נשבע היסת. (וזלכז** שיתבענו ווודאי, כמו שנתבאר לעיל סי' ע"ה)...

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א.כ' הטור: התובע מחבירו ממון או חפץ שהיה יכול להחזיק בו... (אם מודה במקצת חייב שבועה, ואם כופר משבועה דאורייתא וחייב היסת).
ב"י – כפי שהתבאר בסימן (ע"ב סק"ג), שאם אינו יכול להחזיק בו מה לנו ולשבועתו.

ב.שבועות (לה:): משנה – מנה לי בידך, אין לך בידי אלא חמישים דינר – חייב (שבועת מודה במקצת).
כתובות (פז:): "לא יקום עד אחד באיש לכל עוון ולכל חטאת", לכל עוון ולכל חטאת אינו קם אבל קם הוא לשבועה. אמר מר: כל מקום ששניים מחייבים אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה.

עד אחד מחייבו שבועה

• אחד מחייב כנגדו שבועה, אבל טוען בספק ע"פ העד פטור משבועה. כ"כ הר"י הלוי.

• **והרי"ף כ' –** שאף שטוען בספק ע"פ עד אחד, העד מחייבו שבועה. כ"כ הרא"ש, הר"ן והרמב"ם.

ג.שבועות (לה:): משנה – מנה לי בידך אין לך בידי כלום (כופר הכל) פטור.

בין מלווה בין פקדון

ב"ק (קז:): א"ר חייא בר יוסף – עירוב פרשיות כתוב כאן, והמילים "כי הוא זה" (שזהו מודה במקצת) שנכתב בפקדון שייך לפרשת הלוואה.
ומ"ש בהלוואה (שמודה במקצת נאמר בו) טעמו כדרכה לפי שחזקה אין אדם מעיז בפני בע"ח לכפור הכל לכן מודה במקצת, ולכן חייבהו שבועה כדי שיודה. וגבי מלווה הוא דאיכא למימר הכי אבל גבי פקדון מעיז ומעיז.

פירוש הסוגיה – עירוב פרשיות:

• **רש"י – עירוב פרשיות.** "כי הוא זה" (שמודה במקצת) נכתב בפרשת פקדון, ואין זה מקומו אלא בפרשת מלווה, אבל בפקדון אף בלא הודאה במקצת נשבע.
וטעמו: כדרכה שאין אדם מעיז בפני בע"ח, וזה שייך במלווה שעשה לו המלווה טובה, אבל בפקדון מעיז ומעיז הנפקד שאין כאן טובה (ואדרבה הנפקד עשה טובה למפקיד).

• **אבל הרא"ש והתוס' בשם הריב"א –** עירוב פרשיות פירוש מה שכתוב "כי הוא זה" הוא רק בסוג טענות השייכות למלווה, דהיינו כפירה והודאה, בין טען כן במלווה או בפקדון חייב שבועה.

אבל טענה השייכת רק בפקדון כגון שבועת השומרים (נגנבה, נאנסה) או כופר הכל חייב (וא"צ מודה במקצת).

וטעמו: כדרכה – אין אדם מעיז בבע"ח שיודע שהוא משקר, וה"ה בפני המפקיד

מצי טעין טענות הללו, שמשלם בלא שבועה. כ"כ האורים (א).
וכן בתובעו דברים העשויים להשאל ולהשכיר וראו עדים עתה בידו, שאינו נאמן בהיסת ככופר הכל (כמ"ש י"ח).

"אם הוא מודה מקצת"

סמ"ע (ב): כתב הר"ן – תבע לחבירו 100 זוז, 50 שהלווה לו ו 50 שחבל בו, וזה כפר בכל. ואף שלפי הדין הנחבל נשבע ונוטל דמי החבלה (ולא תלוי בחובל) לא הוי כמודה ב 50 של החבלה, כיון דהנחבל עדיין לא נשבע, אבל אם נשבע כבר והוא כפר בכל מיקרי מודה מקצת, דאנן סהדי דחייב לו 50 של דמי החבלה, כיון שנשבע, והוה כתובעו מנה וכפר בכל ועדים מעידים שיש לו 50 (ד"מ א).

והש"ך (יג) כ' – ונראה דמה שכתב ונתבע כופר בכל, היינו שכופר שלא חבל בו, אבל מכל מקום מודה שנשבע, או מיירי שכפר בכל ובאו עדים שנשבע זה על חבלתו. ונלמד מזה לכל היכא שנתחייב נ' על ידי שבועתו של תובע שנשבע כבר, חייב שבועה דאורייתא על השאר.

והנתיבות (ח' א) – מ"ש הסמ"ע, אם עדיין לא נשבע לא הוי מודה במקצת – אפי' נשבע אחר התביעה בבית דין חייב שבועה על השאר (ביאורים צא סק"ז), וכ"כ קצות החושן (ז), דלא כהש"ך (יג).

והט"ז כ' על דברי הסמ"ע – לענ"ד הרשב"א שהביא המחבר (ה) חולק על הר"ן בזה, שהרי בדין הר"ן הוי עיקר ההודאה במקצת מחמת תקנת חכמים בנחבל שישבע ויטול, אפ"ה מיקרי מודה במקצת, כ"ש בדין

לכפור הכל.

וב"מלווה" פירוש טענה השייכת רק במלווה כפירה והודאה, שאינו מעיז לפי שכנגדו יודע שהוא משקר, אבל טענה דלא שייכא אלא בפקדון (כגון נאנסה) מעיז ומעיז.

הילכך כופר הכל (נאנסה הכל) חייב שבועה דאורייתא.

סיכום: חילוקים בין רש"י לבין רא"ש:

(א). טעם חיוב שבועה במודה במקצת אין אדם מעיז בבע"ח.

לפי רש"י – שאין מעיז לכפור הכל לפני זה שעשה לו טובה, מה שאין כן בפקדון (ואפילו בטענה להד"מ).

לפי הרא"ש – שאין אדם מעיז בפני זה שידע שהוא משקר, מה שאין כן בפקדון שלא יודע שהוא משקר (שנאנס).

(ב). כופר הכל בפקדון (להד"מ או החזרתי): לפי רש"י – נשבע דאורייתא, שבפקדון בכל גוונא נשבע דאורייתא, שלא עשה לו טובה ומעיז.

✓ לפי הרא"ש – פטור משבועה דאורייתא, רק היסת. כיון שטענת להד"מ שייכת במלווה, אבל שבועת שומרים רגילה (נאנסה) נשבע שבועה דאורייתא.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "בטענת לא היו דברים מעולם"

סמ"ע (א): לאפוקי אם הלווה לו ממון ואמר ליה אל תפרעני אלא בעדים (שלא יכול לומר החזרתי ביני לבינך), או הפקידו החפץ בידו לפני עדים וגם ראוהו עדים או הב"ד בידו עתה קודם תביעתו, דלא

כפירה. מיהו כל זמן שלא מתו אין חיוב שבועת מודה במקצת אלא עד לאחר שימותו שאז חייב שבועה.

אמנם יש לחלק: בנכסי שומר (אצל הפרות) לא נשתעבדו רק משעת הפשיעה ולכן לא הוי כפירת ממון בשעת ההודאה, ולא הוי מודה במקצת. מה שאין כן בגנב שנשתעבדו נכסיו מיד בגניבה הוי תיכף כפירת ממון ולכן חייב שבועה.

כ' ד"מ בשם המרדכי: וי"א שאפילו נתחייב במקצת משום שאין יכול להישבע, מ"מ לא הוי כהודאה במקצת להתחייב שבועה על השאר.

ג. "כופר הכל... בין במלווה בין

בפקדון"

סמ"ע (ה): כתב כן לאפוקי מדעת רש"י דס"ל שדווקא במלווה שעשה טובה עם הלווה הוא דפטור מן התורה בכופר הכל (משום חזקה דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו שעשה עמו טובה בהלוואתו), מה שאין כן בפקדון דאין המפקיד עשה טובה עם הנפקד, קמ"ל דאין חילוק, וכן דעת רוב הפוסקים וכמו שכתב הטור.

"אפילו... והלה אומר להד"ם"

סמ"ע (ו): פירוש, לא מיבעיא אם מודה לו שהלווהו אלא שפרעו שיש לו בידו כנגדו כ"כ, דאז אף לפי טענת הלווה היה למלווה עמו תחילה שייכות ממון (דרא דממונא), דצריך להישבע היסת אכפירתו בכולו, אלא אפילו טען להד"ם נמי חייב היסת, וכ"כ הטור.

הרשב"א (ס"ה) כל האומר לא לווייתי וחזר ואמר פרעתי, הוי כאומר לא פרעתי דחייב במודה במקצת דאורייתא. וכיון שקי"ל כמ"ש ספר המצוות כהרשב"א (דלא הוי מודה במקצת אלא למודה במקצת ממש, ולא במתחייב במודה במקצת מתוך טענתו) לא קי"ל כהר"ן בזה (דהוי מודה במקצת מתוך טענתו).

"מודה במקצת"

קצות החושן (א): ראובן תבע לשמעון שתי פרות שאולות (שחייב באונסין) מסרתי לך, ושמעון מודה באחת שאולה, ועל אחת שכורה (שפטור מאונסין). ואח"כ מתו שניהן באונסין.

נסתפקתי אם הוי דין מודה במקצת בזה (שמה שודה ששאולה מודה שחייב עליה) או נימא כיון דבשעת תביעה לא הוי כפירת ממון כיון שהיו שתיהן קיימות ואח"כ כשמתו הוא דנעשה הודאה וכפירה וא"כ כבר יצאה בפטור (וכמ"ש הר"ן שאם קדמה הודאה לתביעה לא הוי מודה במקצת)?

אמנם ב"ק (קה): אמר רבה – שורי גנבת והוא אומר לא גנבתי אלא ש"ח הוא אצלי ונשבע, ואח"כ הודה שגזלו – חייב קורבן שבועה (ואע"פ שהודה קודם גניבה שהוא רק ש"ח ואינו שלו), שהרי פטר עצמו מגניבה ואבדה (אם היה קורה), אלמא אע"ג שקיים כיון שאם היה נגנב היה כופר ממון, השתא נמי ממונה כפר.

ולכן כיון דהוי כפירת ממון לעניין שבועת הפקדון, ה"נ הוי כפירת ממון לעניין שבועת הדיינים והוי מודה במקצת, שאף שבשעת ההודאה במקצת על הפרות לא הוי כפירת ממון שעדיין לא מתו, כיון שאם ימותו הוי כפירה גם עכשיו הוי

סעיף א²: מתי הילך פוטרו משבועת מודה במקצת

סעיף א חלק 2: ^אואפילו מודה מקצת, אם אמר לו: הילך המקצת שאני

מודה – אינו חייב אלא היסת. ^בואינו נקרא הילך אלא אם כן יהא המקצת שהוא מודה לו מוכן בידו בפני בית דין ליתנו לו מיד, אבל אם אמר: הרי הוא בביתי ואתננו לך, לא.

^גואפי' אם יתן לו משכון על מה שמודה בו, לא חשיב הילך. (וי"א למשכון חשוב הילך, להא אפילו שטר חשוב הילך) [טור ובעל העיטור].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^אב"מ (ד.): א"ר חייא – מנה לי בידך, אין לך בידי אלא 50 והילך – חייב, הילך נמי כמודה במקצת.

✓ורב ששת אמר – הילך פטור, דכיון שא"ל הילך הני זוזי דקא מודה כמאן דנקט להו מלווה, ובשאר 50 הרי הוא כופר, הילכך לא הוי מודה במקצת.

ב. מתי נקרא הילך

• הג"א – לא מיקרי הילך אלא אם כן הוא מחזיר לו אותם מעות שהלווהו או אותו פקדון עצמו. וכ"מ מפרש"י.

וכ' הר"ן: לדעת רש"י משכחת ליה רק בפקדון שא"ל הרי הם שלך בכל מקום שהם, אבל במעות אחרים אף שהם בידו עכשיו לא הוי הילך. ולפ"ז: במלווה אף שאותם מעות שהלווהו כיון שהם ברשות לווה להשתמש בהם לא מיקרי שהם ברשות מלווה בכל מקום שהם ולא הוי הילך.

• אבל הגאונים כ' – הילך הוי בין במלווה

בין בפקדון, כל שהוא מזומן בידו לתת לתובע הוי הילך ופטור ואף במעות אחרים, דכמי שנתנם לו כבר דמי.

ובפקדון כל שמודה אע"פ שאינו מזומן בידו הו"ל הילך, שכל מקום שנמצא ברשות בעליו הוא. כ"כ רי"ו, ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א, ובעה"ת בשם הרז"ה.

כ"ד הרמב"ם – אלא שכ' אף בפקדון צריך לתת לו מיד, שאם לא כן אף שהודה הוי מודה במקצת וכמו בהלוואה. כ"כ בעה"ת בשם הרב אברהם.

✓ופסק הטור – אינו נקרא הילך אלא אם כן יהא המקצת שהוא מודה לו מוכן בידו בפני בית דין ליתנו לו מיד אבל אם אמר הרי הוא בביתי ואתננו לך לא הוי הילך. כן לשון השו"ע.

ג. נתן לו משכון על מה שמודה

• **✓**הר"י מיגא"ש – אפילו נתן משכון על מה שמודה לא חשיב הילך. כ"ד הר"ן, והרמב"ם, והרי"ף.

וכ' ריב"ש וטעמו – דלא חשיב הילך אלא

שהוא קיים הו"ל הילך, שכל מקום שנמצא ברשות בעליו הוא (שיטת הגאונים). כ"כ הר"ן, בעה"ת בשם הרז"ה, ה"ה השם רמב"ן והרשב"א כ"כ נמ"י.

ומשמע מדברי הפוסקים הנ"ל דה"ה אם הפקדון הוא בביתו של נפקד, דהא טעמא הוא דכל היכא דאיתיה ברשותא דמריה איתיה. וכ"מ מפוסקים נוספים. כ"פ האורים.

קצות החושן (ב): המודה בפקדון שאינו

מסוים האם הו"ל הילך?

תבע לחבירו שמכר לו מאוצר זה ב' סאים, וזה אומר סאה אחת – הוי מודה במקצת אע"ג דהוי פקדון, מ"מ כיון אינו מסוים לא הו"ל הילך.

והראיה ב"מ (ק) משנה – היו לו שני עבדים, א' גדול וא' קטן. לוקח אומר גדול לקחתי, מוכר אומר קטן מכרתי – ישבע המוכר שקטן מכר (שבועת מודה במקצת).

גמ': אמאי ישבע הרי הו"ל הילך?

א"ר הושעיא – כגון שטענו עבד בכסותו, ומיירי בדיילפי (סדין שמתכסים בו כלבוש, זה אומר כסות גדולה וזה אומר כסות קטנה) – שאז נשבע כמודה במקצת.

וביאר נמ"י: לא הו"ל הילך כיון שאין הבגד שתובע מסוים, אלא יתן לו ג' אמות ממקום אחר שירצה. ולכן גם באוצר הסאה לא הוי ממקום מסוים שיכול לתת לו באיזה מקום שירצה ולא הו"ל הילך.

מ"מ אם הבחירה ביד ב"ד לתת את החלק שמודה הו"ל הילך (כמו ב"מ ד. בחלוקת הטלית), אבל כשהמודה יש לו בחירה לתת איזה שירצה לא הו"ל הילך.

מה שהיא פרעון גמור, אבל משכון שעדיין צריך שומת ב"ד וגוביינא ומכירה, לא. מיהו אם נתן לו רשות למכור המשכון ויפרע ממנו בלא רשות ב"ד הו"ל הילך. והוסיף הריטב"א – ואם המשכון דמיו קצובים ונותן לו מיד בפרעון וידוע שאין לו זוזים לפרוע – הו"ל הילך.

● אבל בעה"ט כ' – שמשכון חשיב שפיר הילך, שהרי אפילו שטר חשיב הילך. וכ"ד הטור.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. **"אמר לו הילך"**

סמ"ע (ח): דכיון שנתן לו מה שמודה הוי על השאר כופר הכל (שנשבע היסת ונפטר). ש"ך (ב) – לאו דווקא שנתן לו, אלא כל שמוזמן בידו בפני ב"ד ויתנו לו, הו"ל הילך אף שעדיין לא נתן, כ"מ מהטור והמחבר (שכ' מוכן בידו בפני בית דין ליתנו לו מיד, משמע שעדיין לא נתן), כ"מ מהר"ן ונמ"י. ואף שהבעל התרומות כתב "דהיינו שפורע לו עתה בפני ב"ד מידו לידו", נראה לאו דווקא נקטו לשון נתנו מידו לידו, אלא שהוא מזומן ליתנו לפני בית דין.

פת"ש (א): כ' בגליון שו"ע דהגר"ע איגר – ואפילו בכופר הכל ועדים מעידים על מקצת שהוא בעין, ג"כ מיקרי הילך. כ"נ מהש"ך.

ב. **"מוכן בידו"**

ש"ך (ג): ודווקא במלוה אבל בפקדון כל שמודה לו אע"פ שאינו מזומן בידו כל

ונשבע דאורייתא. ואע"ג דחיוב נחבל מדרבנן (תקנת נחבל שישבע ויטול). ולכן: נראה ברור שאפילו כשחיוב הממון מדרבנן נשבע דאורייתא. והטעם כיון שכבר תיקנו חכמים שהממון שייך לזה, א"כ הפקר ב"ד הפקר ויש לו בממון זה זכייה דאורייתא.

דאורייתא (חיוב היתומים מדרבנן) ועם כל זאת נשבעים דאורייתא. ג. הר"ן: תבע לחבירו 50 של הלוואה, ו 50 של חבלה וזה כופר הכל. אם כבר נשבע על החבלה עושה את התובע למודה במקצת (דהוי כהודה בתשלום החבלה)

זו"מ פ"ז דיני כפירה והודאה, ושתהא ממין הטענה, ובו ל"ג

סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף יב: תבעו בחיטים הודה לו בשעורים 94
סעיף יב: חטים הלוייתך ביום פלוני, וא"ל שעורים היו. ואם תפס..... 96
סעיף יג: מודה ב 50 אלא שהם דמי חפץ או הלוואה..... 100
סעיף יד: תבע כור חטים וקפץ והודה שעורים..... 102
סעיף טו: הודה שחייב שעורים לפני שזה תבעו חטים..... 104
סעיף טז: תבעו חטים והודה, תבעו שעורים וכפר..... 105
סעיף יז: תבעו חטים, והשיב איני יודע אם חטים או שעורים..... 106
סעיף יז: מלא עשר כדי שמן, עשר כדי שמן בידך..... 107
סעיף יט: טענו מנה במלווה והודה לו 50 בפקדון..... 108
סעיף כ: תבעו בחוב אביו והודה לו חוב של עצמו..... 109

סעיף א: מודה במקצת צריך לכפור בשתי מעין ולהודות בפרוטה..... 82
סעיף ב: כפירה והודאה במיני סחורות..... 83
סעיף ג: תבעו ב' כלים והודה באחד, טענו כסף וכלים..... 83
סעיף ד: כופר נגד ע"א או בשומרים אף בפרוטה חייב שבועה..... 86
סעיף ה: שבועת השומרים האם בעינן שתי כסף?..... 86
סעיף ו: שבועת היסת אף בשווה פרוטה..... 88
סעיף ז: מודה במקצת חייב רק כשהודה ממין הטענה..... 88
סעיף זו: תבעו בדבר מסוים או לא מסוים..... 89
סעיף ט: תבעו דינר כסף הוי כתבעו שווה..... 90
סעיף י: תבעו דינר כסף של פקדון..... 92
סעיף יא: תבעו מטבע פלונית והודה לו במטבע אחר..... 92

ח"מ – פח

סעיף כז: אין הודאה בשטר מחייב שבועה
117.....
סעיף כט: כתב ידו כיון שאינו טורף
119..... ממשעבדים חייב שבועה.
סעיף ל: מסר למלוה שטר בכת"י בפני
120..... עדים.
סעיף לא: מנה הלוייתך בניסן ומנה בתשרי
120.....
סעיף לב: שטר שכתוב בו 'סלעים' מלוה
121..... אמר 5, לווה אומר 2.
סעיף לג: הודה במלוה בקניין 123.....

סעיף כא: ב' בעלי דינים שתבעו א' לשני
110..... והודו א' לשני במקצת.
סעיף כב: מודה במקצת שרוצה לשלם הכל
112..... ובלבד שהתובע ישבע.
סעיף כג: מודה במקצת רק בדבר שבמדה
112..... משקל או מניין.
סעיף כד: בית מלא פירות נתתי לך..... 114
סעיפים כה-כז: מגורה גדולה וקטנה,
116..... חגורה ויריעה.

סעיף א: מודה במקצת צריך לכפור בשתי מעין ולהודות בפרוטה

סעיף א: א אין מודה מקצת הטענה חייב להישבע, עד שיודה לפחות בפרוטה, ותהיה הכפירה לפחות שתי מעין כסף. לפיכך אינו חייב עד שיתבענו שתי מעין ופרוטה, והוא מודה בפרוטה וכופר בשתי מעין. אבל תבעו שתי מעין ופרוטה, והודה בשתי פרוטות, כיון שאין בכפירה שתי מעין, או אם הודה בחצי פרוטה, פטור, כיון שאין בהודאה פרוטה.

ב שיעור הפרוטה, משקל חצי שעורה של כסף נקי, ושיעור שתי מעין, משקל ל"ב שעורים כסף נקי.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. שבועות (לח:): הטענה שתי כסף וההודאה שווה פרוטה.

פרש"י: שבועת הדיינים שמשביעים על מודה במקצת, צריך שהטענה תהיה לא פחותה משתי כסף וההודאה שמחייבתו להישבע לא פחות מפרוטה.

ירושלמי: מה טעם שתי כסף? סוף מטבע (מטבע כסף הקטן ביותר המוזכר בתורה) מעה, וכיון שכתוב "כסף או כלים" מה כלים

שנים אף כסף שתיים, הו"ל שתי מעות כסף.

גמ' (לט.): הטענה שתי כסף.

✓ רב אמר – כפירת טענה שתי כסף, שכופר בשתי כסף לבד הודאת פרוטה. ולכן כל התביעה היא שתי כסף + פרוטה. ושמואל אמר – כל התביעה שתי כסף, ומתוכה מודה בפרוטה. ופסקו הפוסקים כרב.

ב. רמב"ם: וכמה היא פרוטה – משקל חצי

שבא על ידו מלאכה מרובה) אף כסף דבר חשוב, ואינו נקרא כסף חשוב פחות ממעה.

"כופר ב' מעין"

פת"ש (ג): כתב בספר שער משפט (ב) – טען ב' מעין + פרוטה והודה בפרוטה וכפר בפרוטה ועל שאר אמר איני יודע? יש להסתפק כיון שעל "איני יודע" צריך לשלם מתוך שאינו יכול להישבע, א"כ לא נשאר חייב שבועה (של מודה במקצת) רק על פרוטה שפטור. א"ד כיון שנתחייב שבועה על שתי כסף ביחד אף שמשלם על מה שאינו יודע, מ"מ לא פקעה השבועה מהפרוטה וחייב שבועה דאורייתא, וכן עיקר.

שעורה של כסף נקי, וכמה הם – שתי מעין, משקל שתיים ושלשים שעורות כסף מזוקק. כ"פ הרי"ף.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"מקצת הטענה"

א.

פת"ש (א): כ"ב בספר שער משפט (א) – דה"ה היכא דכופר הכל ועדים מעידים שחייב לו פרוטה, בעינן נמי כפירת שתי מעין.

"שתי מעין כסף"

סמ"ע (א): ביארו התוס' – "כסף או כלים" מה כלים שתיים אף כסף שתיים, ומה כלים דבר חשוב (אף שאינו שווה פרוטה יש חשיבות

סעיף ב: כפירה והודאה במיני סחורות

סעיף ב: וכן אם לא תבעו כסף, אלא מיני סחורות (דבכל מקום שווה כסף ככסף – סמ"ע), והודה לו מקצת, שמין הכפירה וההודאה, אם יש בכפירה שווה שתי מעין ובהודאה פרוטה אחת, חייב [רמב"ם והטור].

סעיף ג: תבעו ב' כלים והודה באחד, טענו כסף וכלים

סעיף ג: א. בד"א, כשתבעו פירות או מיני סחורות. אבל תבעו שני כלים, והודה לו באחד מהם, אין צריך שיעור, ב. אלא אפילו היו עשרה מחטין בפרוטה, תבעו שנים והודה לו באחת מהם, חייב.

ב. טענו כסף וכלים, הודה בכלים וכפר בכסף, אם יש בכפירה שתי מעין, חייב: ואם לאו, פטור. הודה בכסף וכפר בכלים, אם הודה בפרוטה, חייב.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

חשוב כלי ואף על פי שאינו שווה שתי כסף דיצאו כלים למה שהן.

סיכום: הודה בכלים

• הר"ן – כל שהוא כלי חשוב חייב, לאפוקי כלי גללים.

• רבנו האי ורמב"ם – אפילו אינו שווה פרוטה, חייב. כ"ד ר"י הלוי.

• רמב"ן – צריך בכל אחד מהמחטים שיהא לפחות שווה פרוטה, כדי שתהיה הטענה פרוטה והודאה פרוטה. כ"ד הרא"ש.

ב. שבועות (מ:): אמר רב פפא – טענו כלי ופרוטה: אם הודה בכלי וכפר בפרוטה – פטור. ואם הודה בפרוטה וכפר בכלי – חייב.

פרש"י: כפר בפרוטה פטור – דכפירת שתי כסף בעינן. כפר בכלי – אפילו כלשהו חייב, דכלים יצאו למה שהם.

❖ **ענפי הלכה (האחרונים)**

א. **"תבעו שני כלים"**

סמ"ע (ד): ולמדו מדכתיב "כסף או כלים" משמע שלכלי דין בפ"ע, מפני שכלים חשובים שעומדים למלאכה רבה.

"עשרה מחטים בפרוטה"

סמ"ע (ה): כ"ד רב האי והרמב"ם, אבל הרא"ש והטור חולקים, וס"ל דבעינן שיהא בכל אחד לפחות שווה פרוטה, דבפחות מזה לא מחשב ממון. כ"ד הרמב"ן והתוס'.

קצות החושן (ג): לעניין לקדש אישה בכלי פחות משווה פרוטה.

א. שבועות (מ:): א"ר ענן אמר שמואל

טענו שתי מחטים והודה לו באחד – חייב, לכן יצאו כלים למה שהן. ופרש"י – פירוש להתחייב עליהם בכל שהן שא"צ שתי כסף.

ב. הקשה הר"ן: והרי בשבועות (לט:) מה

כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב?

• וי"ל שא"צ חשוב שתי מעין, אלא חשוב לאפוקי שאינו כלי גללים או שברי כלים שאינן חשובים.

• והרמב"ן תירץ – אף כלי דבר חשוב לאפוקי שאינו שווה פרוטה, ואף שיצאו למה שהן פירוש דלא בעינן חשובים שתי מעין, אבל צריך להיות שווה לפחות ב' פרוטות כדי שתהיה הטענה פרוטה והודאה פרוטה.

וכ"ה בירושלמי – אמר שמואל טענו ב' מחטים והודה באחד חייב. א"ר חנינא והן שוות ב' פרוטות.

ועוד ב"מ (נה.) – אין ב"ד נזקקין לפחות משווה פרוטה, וא"ת אם טענו ב' מחטים והודה לו באחד חייב, נמצא ב"ד נזקקין לפחות משווה פרוטה. כ"ד הרא"ש.

• **✓ רבנו האי** – אע"פ שאין בכלים שווה פרוטה. וכ"ד הרמב"ם (שלא כירושלמי, אלא כסתם בבלי טענו ב' מחטים והודה לו באחד). ומ"ש בב"מ (נה.) – אין ב"ד נזקקין לפחות משווה פרוטה ה"מ בממון, אבל בכלים נזקקים אף שאינם שווים פרוטה. כ"ד הרשב"א בעה"ת וה"ה.

• והר"י הלוי פ"י – מה כסף כל שהוא חשוב כסף, דהיינו סוף כסף האמור בתורה (מטבע הכי קטנה) אף כלים כל שהוא (אפי' מחט)

שנאבד, הרי מתחייב בדמים, א"כ תו ליכא שווה פרוטה ואין נזקקין לפחות משווה פרוטה ?

■ ולכן נ"ל – שאם גזל כלי אף שהוא פחות משווה פרוטה ונאבד, ב"ד נזקקין לו אף שהדמים פחותים משווה פרוטה, כיון שברגע שגזל היה כלי שהוא חשוב (ודינו כשווה פרוטה) אף שאח"כ כשנאבד שוב אינו שווה פרוטה.

■ ועי"ל – לפמ"ש (פז/ס"ק כג) כאשר מודה במקצת בדבר שאין ב"ד נזקקין להוציא, אלא שהוא חייב לצאת ידי שמים, הוי מודה במקצת, רק שאין ב"ד נזקקין לו, כמו אילם שהודה שאי אפשר להוציא ממנו. וא"כ גם בכלי פחות משווה פרוטה, אזלינן בתר מעיקרא חל עליו חיוב לצאת ידי שמים אף פחות משווה פרוטה ודינו כמודה במקצת.

■ והנתיבות (ביאורים ב) – לפמ"ש (פז/ס"ק א) בשם הרמב"ן, שבגזלה לא הוי הילך כשעומדת בביתו, משום שאינו ברשות הבעלים, א"כ משכחת כששלח יד בפקדון שדינו כגזולן ולא הוי הילך.

■ ועי"ל – בקרקע פטור משבועה, ומבואר (צה/ו) אם חבריו חפר בשדהו בורות שיחין ומערות (שגרם לו הפסד כספי) שאם מודה בו מודה רק במעות, ועם כל זאת פטור משבועה כיון שמעות צמחו מהקרקע. גם כאן: אף שנאבד וחייב במעות כיון שצמחו מכלים מקרי הודאה בכלי וחייב שבועה.

■ ועי"ל – כיון שאם ימצא הכלי הוא של המפקיד, מיקרי הודאה בכלי.

הרשב"א – מסתפק אם אפשר לקדש אישה בכלי ששווה פחות מפרוטה.

ולענ"ד פשוט שאי אפשר לקדש, לפי ש– (א). קידושין (יג.): למעט חליפין בקידושי אישה, כיון שחליפין אף בפחות משווה פרוטה ואישה בפחות משווה פרוטה לא מתקדשת. וחליפין הוא רק בכלי, שבפירות אין חליפין.

(ב). קידושין (יג.): כשם שאין אישה נקנית בפחות משווה פרוטה כך קרקע אינה נקנה בפחות משווה פרוטה. והתניא קרקע נקנה בפחות משווה פרוטה? ההוא בחליפין, דתניא קונים כלים בחליפין אע"פ שאין בו שווה פרוטה.

משמע שאפילו בכלי לא מהני לקידושין בפחות משווה פרוטה ורק בקרקע מהני. ודווקא לעניין שבועה או להוציא בדיינים מהני כלי אף בפחות משווה פרוטה.

והנתיבות (ביאורים א) כ' – מה שהאישה לא מתקדשת בחליפין לא מפני שיתכן שאינו שווה פרוטה, אלא שיתכן שאינו דבר חשוב, שהרי קניין סודר מהני אף שתפס מקצת הכלי ומקצתו ווודאי לא חשוב, ובקידושי אישה בעינן דבר חשוב (ויתכן שאם יתן לה כלי חשוב אף שהוא פחות משווה פרוטה מתקדשת).

"והודה לו באחת"

קצות החושן (ד): אם ב"ד נזקקין לדמי כלי שאין בו שווה פרוטה.

קשה: אם על המחט שהוא מודה בו הוא בעין הו"ל הילך (ואינו מודה במקצת) כדקי"ל (סכ"ד) פקדון כל מקום שנמצא הרי הוא ברשות הבעלים. ואם אינו בעין כגון

סעיף ד: כופר נגד ע"א אף בפרוטה חייב שבועה

סעיף ד: הא דבעינן כפירה שתי מעין דווקא במודה מקצת. אבל כופר בכל ועד אחד מכחישו, אפי' לא כפר אלא בפרוטה – חייב (שבועה).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

שבועות (מ.): אמר שמואל – אבל כופר הכל ועד אחד מכחישו אפילו כפר רק בפרוטה – חייב (וא"צ כפירה של שתי מעין). וטעמו הואיל ושנים מחייבים אותו ממון אפילו בשווה פרוטה, עד אחד מחייבו שבועה אף בפרוטה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"אלא בפרוטה חייב"

סמ"ע (ו): חייב – דבכל מקום שנים מחייבין ממון אחד מחייבו שבועה, ושנים שהעידו על פרוטה מוציאין על פיהם, לכן בע"א חייב שבועה אף על שווה פרוטה.

כפר בכלי שאינו שווה פרוטה

סמ"ע (ז): ולפי הרמב"ם אם תבעו כלים אפילו אינם שווים פרוטה וכפר בכל – גם חייב שבועה (ורק בממון בעינן שווה פרוטה). וכאן מיירי שלא תבעו כלים. וכן בסעיף

ה' (שומרים) מיירי שלא תבעו כלים. והב"ח (ז) – חולק על הסמ"ע, כאן לכו"ע בעינן שווה פרוטה אף בכלי, בין שבועה נגד עד אחד ובין בשומרים, ורק במודה במקצת א"צ שווה פרוטה.

והש"ך (ד) – חולק על הב"ח, שהרי חיוב עד אחד הוא בגלל שכל מקום שנים מחייבים ממון אחד מחייב שבועה, ואילו היו שנים מעידים שחייב כלי פחות משווה פרוטה היה חייב לשלם, לכן גם נשבע בעד אחד. וכן בשומרים הדין כהסמ"ע שא"צ בכלי שווה פרוטה כיון שהוא חשוב. מיהו להרא"ש בעינן אף בכלי שווה פרוטה מ"מ לא בעינן כפירת ב' מעין. מיהו הט"ז – ס"ל כהב"ח, שבכפירת כלים בעינן שווה פרוטה (כדלקמן ס"ה).

סיכום: כלי שהוא פחות משווה פרוטה

- סמ"ע – חייב שבועה. כ"פ הש"ך ואו"ת.
- הב"ח – פטור. כ"פ הט"ז וערוך השלחן.

סעיף ה: שבועת השומרים האם בעינן שתי כסף?

סעיף ה: א. שבועת השומרים נמי אינה צריכה שתי כסף, אלא אפילו הפקיד אצלו פרוטה או שווה פרוטה, וטען שאבדה, נשבע. וכל פחות משווה פרוטה אינו ממון, ואין בית דין נזקקין לו.

ב. (וי"א דבשבעת קומרינ נמי צעין שתי כסף) [טור בשם הרא"ש והמגיד והר"ן], וכן נראה

לי עיקר (כ"כ המחבר בסימן רצ"ה-ג, דרוב פוסקים הסכימו לדעה זו – אורים).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

הרא"ש: בשבעת השומרים

- ב. וי"א – דבעינן כפירת שתי כסף, דכי כתיב "כסף או כלים" בשבועת השומרים כתיב. וכן עיקר.
- א. וי"א – דלא בעינן כפירת שתי כסף אלא במודה במקצת, "וכסף וכלים" שכתוב, עירוב פרשיות כתוב כאן (ולא שייך לשומרים), ולא קאי אלא על מלווה. וכ"ד הרמב"ם, ה"ה בשם הר"י מיגא"ש. ופסק הרא"ש: שסברא ראשונה עיקר – שהרי לשון הגמרא "עירוב פרשיות כתוב כאן" ולא עיקר, לומר שפרשת שומרים ומודה במקצת מעורבות וכמו שבמודה מקצת בעינן שתי כסף כן נמי בשומרים. כ"ד הרמב"ן, בעל המאור, הר"ן, ה"ה בשם רשב"א.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. פחות משווה פרוטה אינה ממון

ערוך השלחן: לפי הט"ז – אפילו הוא כלי פחות משווה פרוטה טענו ממון. ולי"א – אף בכלי פחות משווה פרוטה, כמו במודה במקצת.

ב. שבעת השומרים נמי צעינן שתי כסף

סמ"ע (ח): טעמו – שעיקר הפסוק "כי

הוא זה" של מודה במקצת נכתב בפרשת השומרים חוזר גם על השומרים, וכן עיקר להלכה. כ"פ המחבר ס"ס רצ"ה. נמי צעינן שתי כסף

פת"ש (ד): כ' בשער המלך – טענו שתי כסף + פרוטה, הודה בפרוטה, על מעה אחת כופר ובמעה השנייה טוען נאנסו. ואף שבמודה במקצת או שומרים בעי כפירת שתי כסף (בטענה אחת, וכאן יש שתי טענות), מ"מ כיון שהטעם דבעינן שתי כסף שיהא כפירה בדבר חשוב, א"כ כאן כופר בשתי מעין שהוא דבר חשוב ומצטרפים שתי הטענות (להד"מ ונאנסו) וחייב שבועה דאורייתא. ובספר בית יהודה – חולק, לא בחשיבות תלוי הדבר, רק גזרת הכתוב שצריך להיות כפירה בשתי כסף, וכיון שכאן אין בכל אחת מהשבועות כפירת שתי כסף אין מצטרפים.

ערוך השלחן (ג): מודה בפקדון אלא שטוען שנאנסה – חייב מהתורה שבועה אף שאין כאן כפירה במקצת, אבל כופר הכל שלא נתן לו הפקדון כלל – פטור מן התורה, אלא אם כן הודה במקצת. דאין חילוק בדינא דמודה במקצת, בין שתובעו הלוואה או תובעו פקדון בכולם אם כפר בכל פטור מן התורה ואם הודה מקצתו חייב להישבע, כן הסכמו הראשונים.

סעיף ו: שבועת היסת אף בשווה פרוטה

סעיף ו: שבועת היסת נמי משביעין אותו אפילו על שווה פרוטה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

בשבועת היסת

- הרב ישעיה – בשבועת היסת בעינן כפירת שתי כסף, דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון (וכיון שבמודה במקצת בעינן שתי כסף כן בכופר הכל).
- כ"כ הר"ן – כיון שאין בשבועה דאורייתא פחות משתי כסף אלא רק בעד אחד מגזרת הכתוב, דכתיב לא יקום עד אחד באיש (הא לשבועה קם). כ"ד המרשים.
- והב"י כ' – שאם לדין יש תשובה, הרי שבועת השומרים אליבא דהרמב"ם אין צריך שתי כסף. ועוד כיון שהיא תקנת חכמים להציל עני מגוזלו בכל גוונא תיקנו אפילו על שווה פרוטה.
- ✓ ורבנו האי כ' – שאף על שווה פרוטה

משביעים אותו. כ"ד הטור והב"י.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"שבועת היסת"

סמ"ע (ט): כיון שחכמים תקנוה שלא יגזול אחד מחבירו, על כל דבר חשוב היינו פרוטה תיקנוהו. וכ' ט"ז: אבל בשבועת הדיינים שהוא כשל תורה בעינן שתי כסף.

"אפילו על שווה פרוטה"

פת"ש (ה): כ' עטרת צבי – מיהו תקנת ארצות שלא להשביע היסת על פחות מ'ג' זהובים פול"ש. ובק"ק הוראדנא וסביבותיה המנהג שלא להשביע שבועת היסת על פחות מעשרה זהובים פוליש.

סעיף ז: מודה במקצת חייב רק כשהודה ממין הטענה

סעיף ז: אין מודה מקצת חייב, עד שיודה ממין הטענה. כיצד, תבעו כור

חטים או כור תבואה, והודה לו בלתך (חצי כור שהוא ט"ו סאים) **קטנית, פטור** (משבועה דאורייתא דמודה מקצת, לפי שאין ההודאה ממין הטענה). **אבל אם תבעו בכור פירות והודה לו בלתך קטנית, חייב** (בקטנית, ושבועה על כור הפירות), **שהקטנית בכלל פירות.**

❖ שורשי הלכה (המקורות)

שבועות (לח): כור תבואה לי בידך, אין

לך בידי אלא לתך קטנית – פטור. כור פירות לי בידך, אין לך בידי אלא לתך קטנית – חייב, שהקטנית בכלל פירות.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"שיודה ממין הטענה"

סמ"ע (י): "כי הוא זה" שני מיעוטים, ולכן לומדים ממנו גם שיהא ההודאה ממין הטענה.

וכ' ערוך השלחן – שהכל לפי לשון בנ"א של אותו מקום, אם באותו מקום נכללה ההודאה בתביעה הוי מודה במקצת.

"לתך קטנית פטור"

סמ"ע (יא): כשתבעו תבואה, קטנית אינו מינו אבל שאר חמשה מיני דגן בכלל תבואה נינהו, אבל כשתבעו כור חיטין, אם הודה לו בשעורין או במיני דגן אינו ממין הטענה (כמ"ש בסי"ב).

"אבל תבעו כור פירות חייב"

סמ"ע (ז): ה"ה תבעו כור סתם ואמר שאינו יודע אם קטנית או חיטים או שעורים – שחייב (נמ"י).

"שהקטנית בכלל פירות"

הש"ך (ז): ויין וחומץ יין, מין אחד הם לענין הודאה. וכ"כ הרשב"ם, נתיבות, אורים ועוד.

והתומים (ד) – מפקפק בזה, שהרשב"ם כתבו בסלקא דעתך דאף לענין מקח וממכר מין אחד הוא, שאם קנה יין ונתן לו חומץ אינו מקח טעות, ואם כן אף לענין מין הטענה. אבל למסקנא דאמרינן דווקא לענין תרומה, אבל לענין מקח וממכר הם שני מינים דדעת בני אדם קפדי מזה, ואם כן אף כאן ווודאי דאזלינן כפי דעת בני אדם וכפי קפידתם ולשונם, שיין וחומץ שני מינים הם.

סעיף זז: תבעו בדבר מסוים או לא מסוים

סעיף זז: א. לא תבעו בדבר מסויים, אלא אמר ליה: שווה מנה יש לי בידך, מכל מה שיודה לו חשיב שפיר ממין הטענה, שכל דבר הוא בכלל שווה.

ב. אבל אם תבעו מנה מדבר מסויים (דהוי דווקא), והודה לו בשווה (חצי) מנה (מדבר אחר – ש"ך), לא חשיב ממין הטענה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

שהכוונה שתי מטבעות העשויות כסף, וכשהודה בפרוטה הכוונה הפרוטה של נחושת (דווקא קטני') ולא הוי כמין הטענה, ולא חייב.

שבועות (לט:): מחלוקת רב ושמואל: רב ס"ל – צריך כפירת שתי כסף ובנוסף הודאה בשווה פרוטה.

הקדמה: כשאדם תובע חבירו שתי כסף, אפשר להבין שתובעו סכום השווה שתי כסף ('שווה קטני'), וא"כ כשהודה בפרוטה כוונתו שווה פרוטה והכל הוי ממין הטענה וחייב במודה במקצת. ואפשר להבין

שמואל ס"ל – כפירה והודאה יחד שתי כסף.

ומקשים לשמואל מדתנן (לח): – שתי כסף יש לי בידך, אין לך בידי אלא פרוטה פטור (ס"ד דשווה כסף קתני, כמו שטען וקשה לשמואל בגלל שחסרה פרוטה) ?

ומתרצים – מי סברת שווה קתני, דווקא קתני (שתי מטבעות כסף, ופרוטה של נחושת) והוי הודאה לא ממין הטענה (ולכן פטור). ופרש"י: שווה – שא"ל אין לך בידי אלא ערך ששווה פרוטה דהוי ממין הטענה. דווקא – זה טוען כסף וזה מודה בנחושת שאין ההודאה ממין הטענה.

ופי' הרא"ש: מי סברת – הטוען בסתם 'שתי כסף יש לי בידך', רוצה לומר שווה שתי כסף, ומכל דבר שיודה לו הוי ממין הטענה. ושמואל ס"ל שדווקא קתני – שתי מטבעות מכסף, ופרוטה מנחושת. נמצא מחלוקתם: בטוען את חבירו דינר יש לי בידך, דלרב – שווה דינר קאמר ולא דינר דווקא, וכן המשיב פרוטה יש לך בידי שווה פרוטה, והוי הודאה ממין הטענה וחייב. ולשמואל – כל חד וחד דווקא קאמר (שתי מטבעות מכסף ומטבע נחושת)

ולא הוי הודאה ממין הטענה ופטור.

✓ **נמצא:** שלכו"ע א. אם תבעו שווה הוי ממין הטענה וחייב, ב. אבל אם תבעו דווקא בדבר מסוים לא הוי ממין הטענה ופטור.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. **"שווה מנה"**

סמ"ע (יד): כאן מיירי שא"ל בפירוש בשווה, ובסעיף ט' יתבאר שאף סתם מנה כוונתו לשווה מנה.

ב. **"מדבר מסוים"**

קצות החושן (ו): כתב הר"ן – היכא דטענו דווקא והלה מודה שווה אין ההודאה ממין הטענה ופטור, מיהו אם תובע שווה וזה מודה דווקא חייב, דיש בכלל תביעה הודאה.

וכ"מ מסיפא של המשנה (לח): כור פירות יש לי בידך, אין לך ביד אלא לתך קטנית, חייב, שהטענה של פירות הוי שווה, והודאה בלתך קטנית הוא דווקא.

סעיף ט: תבעו סתם 'דינר כסף' הוי כתבעו שווה

סעיף ט: א. תבעו דינר כסף או דינר זהב, כאילו תבעו שווה דינר כסף או שווה דינר זהב, ובכל מה שיודה לו חשיב ממין הטענה, ודווקא כשתבעו מטבע היוצא בהוצאה, בהא אמרינן בסתמא שווה דינר קאמר, לפי שאדם עשוי לשום כל דבר במטבע. אבל תבעו (משקל) ליטרא זהב, או מטבע שנפסל ואינו יוצא בהוצאה, לא חשיב כאילו תבעו שווה (והוי דווקא שאינו ממין הטענה).

והרמב"ן כתב – בד"א כשהעדים לפנינו אכל אם אין שם עדי קניין אף על פי שהודה הלווה שהיה בקניין הרי הוא כשאר תביעה ע"פ ונשבע כשאר מודה מקצת.

ז"ז מ"ב פ"ט: שהשכיר נשבע ונוטל, ובו ו' סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: הנשבעים ונוטלים 124
 סעיף ב: השכיר נשבע ונוטל 125
 סעיף ג: לא היו עדים ששכרו, הודה בעה"ב במקצת הפרעון 128
 סעיף ג: תבעו אחר זמנו 131
 סעיף ד: כשחולקים כמה קצץ בעל הבית 134
 סעיף ה: כשחולק האומן כמה קצץ בעל הבית 135
 סעיף ו: אין מחמירים ולא מגלגלים על שכיר הנשבע 137

סעיף א: הנשבעים ונוטלים

סעיף א: כל הנשבעין שבתורה, נשבעין ולא משלמין. ואלו נשבעין ונוטלים: השכיר, והנגזל, והנחבל, והחנווני על פנקסו, ושכנגדו חשוד על השבועה (כדלקמן), [שבועות מד:].

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"כל הנשבעים שבתורה"

סמ"ע (א): מצינו ג' שבועות בתורה :
 (א). מודה במקצת, (ב). נגד עד אחד, (ג). שבועת השומרים.
 ובכולן נשבע הנתבע ונפטר דכתיב "ולקח בעליו ולא ישלם", פירוש יקה התובע השבועה ויפטר הנתבע. וחכמים שבמשנה תיקנו כמה שבועות שישבע התובע ויטול.

"אלו נשבעים ונוטלים"

קצות החושן (א): האם יורדים לנכסי הנתבע שאינו רוצה לשלם אחר שנשבע התובע?
 ■ הש"ך (בתקפו כהן) כ': שאין יורדים לנכסיו כיון דהוי כמו גזל דדבריהם, כמו מציאת חש"ו. ואין מנדין אותו, אלא מותר לקרותו עבריין.
 ■ ולא נהירא – דמציאת חש"ו גוף הגזלה הוא מדרבנן, אבל כאן גוף הגזלה דאורייתא, וכיון שחכמים האמינו לשכיר ליטול בשבועה כעין דאורייתא, תיקנו

והש"ך – אין מחלוקת בין ר"י מיגא"ש לרי"ף, שהר"י מיגא"ש מיירי שתבע היסט ואינו מהפך עליו שבועת המשנה (בנקיטת חפץ) ולזה גם הרי"ף מודה.

ועוד טעמו של הרי"ף שאינו יכול להפך לא משום שהתקנה לטובת בעה"ב (ולא השכיר), שהרי בכל הנשבעים ונוטלים לא מהפכים, אלא טעמו דא"ל נתבע "אין לך בידי כלום ואם תרצה תשבע ותיטול, אבל אני לא נשבע".

ולפ"ז: אף אם יאמר נתבע לתובע תשבע שאינך יודע בברור ולא פרעתי ותפטר, א"צ להישבע בנקיטת חפץ, שהרי התובע אומר "אין לך בידי כלום תשבע אתה". מיהו כ"ז שבעה"ב טוען ברי שפרעתיך, אבל אומר אינו יודע אם פרעתיך פשוט שחייב לשלם לשכיר וא"צ השכיר להישבע.

ויורדים לנכסי הנתבע אם אינו רוצה לשלם. שהרי גם בקנייני דרבנן (משיכה הגבהה) יורדים לנכסיו, וכ"ש כאן דהפקר ב"ד הפקר. וכ"מ הר"ן.

האם השכיר יכול להפך שבועה

על בעה"ב (שך א).

המרדכי: כ' הר"י מיגא"ש – יכול להפכה, ונראה טעמו שאומר "אי אפשר בתקנת חכמים" ששומעים לו.

והרי"ף ומימוני – כתבו שלא מהפכים. וכן נראה למהר"ם – שכאן בתקנה לטובת בעה"ב שטרוד בפועלו ואינו זוכר (ולא לטובת השכיר).

אמנם אם השכיר אומר לבעה"ב "השבע לי שאינך יודע בברור שלא פרעת והפטר" – שומעים לו (שאין זה היפוך), דלא גרע מהתובע מחבירו מנה והלה אומר איני יודע, שחייב שבועה שאינו יודע. עכ"ל לשון המרדכי.

סעיף ב: השכיר נשבע ונוטל

סעיף ב: השכיר כיצד, השכיר שעושה מלאכה אצל בעל הבית ותבע שכרו, ואמר ליה בעל הבית: פרעתיך כל שכרך, או קצתו, ^אאפילו היה שכרו פרוטה (אבל פחות מכאן אין נזקקין – ה"ה) ובעל הבית אומר: נתתים, נשבע השכיר בנקיטת חפץ, כעין של תורה, ונוטל.

^גאפילו היה השכיר תובע את (לבעל הבית) הקטן, הרי זה נשבע, ונוטל.

^דהגה: היה השכיר קטן או עצל (אבל בעבד המוחזק בכשר, כשר לשבועה – אורים) או תסוד, נשבע בעל הבית, ונפטר (דקטן אינו בר עונשין, לכך לא האמינוהו בשבועה – סמ"ע), [טור בשם הראב"ד ור"ן].

ה. השכיר נשבע ונוטל מיורכי צעל הבית, אם תצטוו בזמנו. אבל אין יורכי השכיר נשבעין ונוטלין (אלא בעה"ב נשבע היסת ונפטר – ש"ך), [בית יוסף בשם הרשב"א].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. שבועות (מד:): השכיר כיצד: אמר לו

תן לי שכרי שיש לי בידך הוא אומר נתתי והלה אומר לא נטלתי – השכיר נשבע ונוטל. רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה.

גמ' (מה:): מה טעם שהטילו שבועה על השכיר? לפי שבועה"ב טרוד בפועליו. א"כ יתן בלא שבועה? כדי להפיס דעתו של בעה"ב.

פרש"י: טרוד בפועליו – שנותן לכמה פועלים וכסבור שנתן לזה.

והתוס' – ולא פלוג בין יש לו פועל אחד (שלא שייך עסוק בפועליו) או הרבה. ובירושלמי קאמר עסקיו מרובים. כ"כ המרדכי והר"ן.

כ' ערוך השלחן: טעם זה (שבועה"ב טרוד בפועליו) לבד לא מספיק. אלא עיקר התקנה שחשו חכמים על השכיר משום כדי חיו, שאליו נושא את נפשו להחיות נפשו ונפש בני ביתו. ולכן אף שיש לבעה"ב רק פועל אחד (שאינו טרוד) הדין כן.

שתהא שם מקצת הודאה

ב"י: הלכה כת"ק, שבין א"ל פרעתך כולו או מקצתו, נשבע פועל ונוטל.

ב. רמב"ם: הורו רבותיי (הר"י מיגא"ש)

שהנשבעים ונוטלים א"צ טענת שתי כסף. (כ"ד הראב"ד שכ' – מה יעשה שכיר ששכרו

במעה, ילך בפחי נפש?).

ואני אומר – שצריך הנתבע לכפור בשתי כסף ואח"כ ישבע התובע ויטול. כ"ד הטור.

✓ ודעת הרמב"ן – כהר"י מיגא"ש והראב"ד. כ"פ הר"ן, הרמב"ם עצמו (בהלכות שכירות).

✓ ב"י: להלכה נקטינן כהר"י מיגא"ש וסייעתו שהרמב"ם יחידאה, ועוד אפשר שאף הוא מודה לזה.

הקשה ה"ה: הרמב"ם סותר עצמו. בהלכות טוען (ג, ז) הנשבעים ונוטלים מצריך כפירת ב' כסף, וכאן בהלכות שכירות (יא, ט) השכיר שנשבע אפי' יש כפירה בפרוטה סגי?

• ה"ה בתירוץ ראשון – מ"ש בהלכות שכירות הוא דעת רבותיו.

• ה"ה בתירוץ שני – או שיש לחלק בין שכיר לשאר נשבעים ונוטלים, מפני שהשכיר אל שכרו נושא נפשו. ולכן נשבע ונוטל אף בשווה פרוטה

• והב"י חולק על ה"ה – רמב"ם בהלכות שכירות לא בא להשמיע כמה צ' כפירה (שזה נתבאר בהלכות טוען שצ' ב' כסף). אלא בא לבאר שאף על פרוטה אינו נוטל בלא שבועה, ומיירי כשהתחייב שבועה ממקום אחר וכאן מגלגל עליו אף על שווה פרוטה.

• והש"ך (ב) מתרץ (לפי פירוש הנתיבות) – דמיירי שתבעו השכיר ג' מעין וכופר בעה"ב ב' מעין, ואף במעה שמודה שקצץ טוען שפרע הכל, והשכיר אומר שאף

אותו לאיים עליו.

סיכום שכיר/שוכר קטן

● **כשהשוכר קטן:**

לפי הרמב"ם (גרסת הטור והב"י) – נשבע השכיר הקטן ונוטל. כ"ד ה"ה. כ"פ שו"ע. לפי הראב"ד – השוכר נשבע ונפטר. כ"פ הרמ"א

● **כשהשכיר קטן פסק הרמב"ם** (לפי גרסה בב"י) שנשבע השכיר ונוטל.

הר"ן: היה השכיר עבד או חשוד חזרה השבועה לבעה"ב.

ה"ד"מ בשם הרשב"א: איתא בירושלמי דאם מת הבעל הבית השכיר נשבע ונוטל מיורשיו, אבל יורשי השכיר אין נשבעין ונוטלין.

❖ **ענפי הלכה (האחרונים)**

א. **"אפילו היה שכרו פרוטה"**

סמ"ע (ב): דע שהרמב"ם פסק בשכיר אינו נשבע ונוטל כי אם כשהכפירה היא שתי מעין כסף, וכדין שאר שבועות, כ"פ הטור. והמחבר פסק כהראב"ד וכרבותיו של הרמב"ם דס"ל דשכיר נשבע אפילו על כפירת פרוטה ונוטל, מטעם שהשכיר אליו הוא נושא את נפשו, א"כ מה יעשה השכיר שהשכיר עצמו בפרוטה, וכי ילך לו בפחי נפש.

"נשבע השכיר... ונוטל"

נתיבות (ח' ב): הסתפק האורים (ד) אם יש לבעה"ב עד אחד מסייעו, האם גם כה"ג נשבע השכיר ונוטל. ונראה דאין נשבע ונוטל.

המעה לא פרע הכל אלא נשאר פרוטה. דאז, אף שאינו נאמן על הכפירה של הקציצה, מ"מ נאמן להישבע על הכפירה של הפרעון אף שאינה עולה אלא פרוטה. ● **והתומים (א)** כ' לתרץ – אם היה כל שכרו רק פרוטה, נשבע השכיר ונוטל כדי שלא ילך בפחי נפש, אבל אם היה שכרו הרבה והכפירה אינה אלא פרוטה, אינו נשבע ונוטל עד שתהיה הכפירה שתי מעין. כ"כ הנתיבות.

ג.רמב"ם: אפילו היה השכיר (הפועל) קטן נשבע ונוטל.

וכ' הטור – ראיתי בנוסחאות אפילו השוכר (בעל הבית) קטן השכיר נשבע ונוטל. כ"פ בשו"ע.

כ"כ ב"י: בנוסחאות הרמב"ם שלנו כתוב "היה השוכר (בעה"ב) קטן נשבע השכיר ונוטל, מפני שיש הנאה לקטן שימצא עכשיו מלאכתו", והיא הנוסחה האמיתית.

ד.והראב"ד (גרסתו כמ"ש ברמב"ם) "היה השכיר קטן" – השיגו, ווודאי אין משביעים קטן (הפועל), אלא בעה"ב נשבע ונפטר אף שהיא בתביעת קטן. כ"ד הר"ן. וה"ה כ' – שנראים דברי הרמב"ם (שהפועל הקטן נשבע ונוטל), שהרי לפי התקנה (שבועות מה). עקרו חכמים שבועה מבעה"ב והטילו על השכיר כיון שבעה"ב טרוד בפועליו, ומעיקר התקנה היה לו לשכיר ליטול בלא שבועה אלא כדי להפיס דעתו של בעה"ב הטילו שבועה על השכיר, וכאן שהוא קטן לא הפסיד (אלא ישבע ויטול) אף שאינו נענש על שבועתו, ומ"מ משביעים

ג.

"השכיר תובע את הקטן"

סמ"ע (ד): אע"ג דבעלמא אין מוצאים מיד קטן (כמ"ש בצ"א/ח), שאני הכא שהוא לטובת הקטן (בעל הבית) שאם לא כן לא ימצא פועלים שיעשו מלאכתו. וכ' האורים (ה) – ונראה דמיירי מקטן שהגיע לעונת פעוטות דיש לו יד במטלטלים, אבל קודם לכן אין מעשיו כלום.

ד. "היה השכיר קטן... נשבע בעה"ב"

ש"ך (ג): איזה שבועה נשבע (נקיטת חפץ או היסט)?

• מהר"ן – שכתב "חזרה השבועה לבעה"ב" משמע שנשבע בנקיטת חפץ כמו שהיה השכיר נשבע. וכ"כ הרמב"ן לפי הירושלמי, כיון שתחילה היתה שבועת נקיטת חפץ על השכיר אם לא יכול להישבע תחזור אותה שבועה (נקיטת חפץ) לבעה"ב. כ"ד הרי"ף והעיסור.

• מיהו דעת הרמב"ם – בעה"ב נשבע היסט ונפטר. וכ"ד ה"ה, ריטב"א, ראב"ד, בעה"ת, והמחבר (תב/ט).

וסיים הש"ך: וכן נראה עיקר שבעל הבית נשבע רק היסט (והאריך הש"ך בראיות).

וביאר הנתיבות (ביאורים ב) – שלפי הש"ך נשבע בעה"ב רק היסט כיון שמעיקרא לא תקנו שבועה לבעה"ב והעבירוהו לשכיר,

אלא רק לשכיר תקנו, ודמי לשאר נשבעים ונוטלים דכשהוא חשוד נשבע בעה"ב רק היסט.

ה. "אין יורשי השכיר נשבעים"

סמ"ע (ו): מהירושלמי משמע שיורשי השכיר אפילו מבעה"ב לא נוטלים (עין שם שהאריך להוכיח זאת). כ"כ הש"ך (ד) – ולחינם האריך בזה, שבהדיא כ' כן המחבר (קח/יב) דאין נשבעים ונוטלים מטעם שאין אדם מוריש שבועה לבניו (מבעה"ת בשם העיסור מירושלמי).

"אין יורשי השכיר נשבעים ונוטלים"

קצות החושן (ג): כשיורשי שכיר טוענים ברי, האם נוטלים בשבועה? בית שמואל (באה"ע) – נשבעים ונוטלים, ורק כשטוענים יורשי שכיר שמא אין נשבעים ליטול, דאין אדם מוריש שבועה לבניו.

ולא נהירא – אף בטענת ברי אין נשבעים ליטול, דכלום תיקנו אלא בשכיר ולא ליורשיו כמ"ש הירושלמי, וכיון שלא תיקנו ליורשיו אף טענת ברי לא מהני. שבטענת שמא לא היה צריך הירושלמי לומר שלא תיקנו ליורשי שכיר, דוודאי אין אדם מוריש שבועה לבניו.

סעיף ג¹: לא היו עדים ששכרו, הודה בעה"ב במקצת הפרעון

סעיף ג¹ חלק 1: כשיש עדים ששכרו ושעשה עמו מלאכה (דאם לא כן נאמן במיגו דאי בעי אמר לא בא לעשות מלאכתו – סמ"ע). אבל אם לא היו שם שני עדים, מתוך שיכול לומר לא שכרתיך, נאמן לומר: שכרתיך

ונתתי לך שכרך, וישבע בעל הבית היסט [רמב"ם מביאו הטור].

ב. ואם הודה מקצת, ישבע שבועת התורה.

ג. הגה: וי"א דאפילו כופר כולו וסכרו צעד אחד, צעל הצית יסצע שצועה לאורייתא

[טור והרמ"ה]...

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. שבועות (מה:): אמר ר"נ אמר שמואל

– ל"ש (ששכיר נשבע ונוטל) אלא ששכרו בעדים, אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול בעה"ב לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך.

פרש"י: ששכרו בעדים – שיש עדים שאמר לו עשה עמי מלאכה היום בשכר ועשה עמו.

כ' ה"ה – שרש"י קמ"ל שאם היו עדים ששכרו ולא היו עדים שעשה עמו אינו כלום, שמא לבסוף לא עשה עמו כלל.

והוסיף המרדכי – מ"מ נשבע בעה"ב היסט שלא שכרו להיפטר. כ"כ הר"ן והרמב"ם.

ב. אם הודה בעה"ב במקצת פרעון

• כ' הר"י – דווקא כשטען פרעתיך הכל אז נאמן במיגו דלא שכרתיך כלל, לפי ששתי הטענות שוות שבשניהם יש העזה.

אבל הודה במקצת שאין בו העזה אינו נאמן במיגו דלא שכרתיך כלל דהוי העזה, הילכך המודה במקצת נשבע שכיר ונוטל.

• אבל הרמב"ם – לא חילק, בכל גוונא

נשבע בעה"ב ונפטר, אלא שאם טען פרעתי הכל נשבע היסט, ואם מודה במקצת נשבע דאורייתא.

ג. אם היה עד אחד ששכרו

• רמב"ם – היה לו עד אחד ששכרו, אינו מועיל כלום ונשבע בעה"ב היסט ונפטר. כ' ה"ה – טעמו, שאם עד אחד מועיל לא היו אומרים בגמרא שכרו בעדים (בלשון רבים). ועוד שמדינא אפילו שכרו בעדים לא היה על השכיר ליטול אלא מתקנה ועד אחד לא תיקנו.

• ✓ והרמ"ה – בעה"ב נשבע כעין דאורייתא ואין השכיר נשבע ונוטל. טעמו – כיון שיש עד אחד ששכרו ואם היה טוען (במיגו) לא שכרתיך היה צריך להישבע נגד העד, גם עכשיו שטוען שכרתיך ופרעתיך נשבע מתקנת חכמים כעין דאורייתא. כ"ד הטור.

כ' ה"ה: שלפי הרמב"ם כיון שאין עדים גמורים חזר הדין לדין תורה (שבעה"ב נאמן בשבועה) ואין תקנה בשכיר יותר משאר תובעים, ולכן נשבע היסט ונפטר. • והרב ישעיה – נשבע שכיר ונוטל.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

הקדמה

ערוך השלחן: תקנה שהשכיר נשבע ונוטל:

פת"ש (ב): אם יש עדי מלאכה ולא עדי שכירות

כ' התומים – אם יש עדי מלאכה ולא עדי שכירות, שוב לא נאמן בפרעתין במיגו דלא שכרתיך, שהרי אף שלא שכרו חייב לשלם לו שכר כיורד שלא ברשות כמ"ש הרמ"א (רסד/ד), אבל אם ההכחשה יותר משכרו ב (רסד/ד – בפחות שבשכירות) יש לו מיגו שלא שכרו, מ"מ משלם את הפחות שבשכירות. לכן בעינן תרתי – ששכרו ועשה עמו.

ועוד שבכה"ג שירד שלא ברשות לא עשו תקנת שכיר שישבע ויטול.

כ"כ נתיבות (ה) – שלא עשו תקנת שכיר ביורד שלא ברשות ולכן בעה"ב נשבע ונפטר.

כ"כ ת' חמדת שלמה – וטעמו, דבשלמא שכיר תיקנו חז"ל שיהא נשבע ונוטל כיון שבעה"ב יכול להיזהר לשכור פועלים מהוגנים שלא יתבעו אותו עוד. אבל ביורד שלא ברשות אינו בשליטת בעה"ב ויבוא להפסד בעה"ב. לכן לא תיקנו תקנת שכיר ביורד שלא ברשות.

"לא היו שם שני עדים"

ש"ך (ה): משמע אפילו היה שם עד אחד אינו כלום, ונשבע בעה"ב רק היסת ונפטר. וכמ"ש הרמב"ם.

לקמן (רצו/ב) בפקדון – כשאינו נאמן לומר החזרתי אלא במיגו דנאנסו נשבע כעין דאורייתא שהחזיר כמו בטוען נאנסו. וא"כ גם כאן שאינו נאמן אלא במיגו דלא שכרתיך, ואם יטען כן צריך שבועה

(א). תקנה זו רק כשיש ג' תנאים: יש עדים ששכרו. יש עדים שעשה עמו המלאכה. תבע השכיר את בעה"ב בזמנו. ואם חסר אחד מהתנאים בעה"ב נשבע היסת ונפטר. (ב). טעמו: עיקר תקנה כדי חייו של שכיר, ותלו הטעם מפני שבעה"ב טרוד בפועליו ושכח אם נתן השכר או לא.

(ג). ואף שבעה"ב עומד וצווה שפרע, לא משגיחים בו, אמנם אם יש לבעה"ב מיגו (כשלא היו עדים) אי אפשר לדחותו כשטוען שפרע, וכן אם טענת שכיר רעועה (תבעו אחר זמנו) אי אפשר לסמוך על שכחת בעה"ב.

(ד). וכן אם יש הכחשות בקציצה (סכום ההשכרה) אי אפשר לקיים התקנה כיון שבעה"ב זוכר הקציצה.

א. "כשיש עדים ששכרו ושעשה"

נתיבות (ח' ה): בעידי שכירות לחוד לא סגי דשמא לא עשה מלאכה, ועידי שעשה מלאכה לחוד לא סגי דבעושה מלאכה בלא שכירות לא עשו תקנת שכיר שיהיה נשבע ונוטל, רק הבעה"ב נשבע.

נתיבות (ביאורים ה) – בתומים (ז) הסתפק, אם העדים הלכו למדינת הים אם מהני מיגו, כיון שירא שמא יבואו עדים ויכחישוהו. ולפענ"ד – אין כאן ספק, דהא מצינו מיגו בכהאי גוונא (גבי פרעתין בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים לעיל ע-ג. וכן בשטר שאינו מקוים דנאמן במיגו דמזויף לעיל מו-א), אף שירא שמא יבואו עדים ויכחישוהו, כ"כ בת' מהר"ם מרוטנברג.

"שכרו ועשה עמו"

- (א). אף שבעלמא ב"ד מגלגלים מעצמם אף בלא תביעת התובע, בשכיר אין ב"ד מגלגל מעצמו.
- (ב). אף אם התובע יתבע גלגול – אין ב"ד מגלגלים.
- (ג). בנוסף מקילים עליו שאומרים לו אל תצער עצמך אלא השבע וטול אף שאסור לעשות כן לבעל דין אחר.

זו"מ צ: הנוקין נשבעין ונוטלין, כגון הנגזל והנזבל, ודין המביא

כלים מבית בעל הבית והוא אומר: שאולים הם, ובו ט"ז סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: 1: כיצד הנגזל נשבע ונוטל 138
- סעיף א: 2: והוא שטוען דברים שהוא אמוד בהם 143
- סעיף ב: נכנס למשכן חבריו וכשיצא לא ראו תחת כנפיו כלום 144
- סעיף ג: היה ע"א מעידו שנכנס למשכנו 145
- סעיף ד: אף שומר של בעל הבית נשבע ומשלם הגזול 146
- סעיף ה: נכנס למשכנו שלא בפני בעל הבית 148
- סעיף ו: לפני ואחרי שנכנס מנה כליו ונודע שגנב כ"כ כלים 148
- סעיף ז: תקנת נגזל באש 149
- סעיף ח: תקנת נגזל במוסר 150
- סעיף ט: תקנת נגזל במזיק ממון חבריו 151
- סעיף י: תקנת נגזל במפקיד 152
- סעיף יא: 1: נכנס לבית חבריו לפניו, הוציא כלים ואומר קניתי ממנו 155
- סעיף יא: 2: טען בעל הבית 'גנובים הם' 158
- סעיף יב: אם לא ראו הכלים ביד היוצא, נאמן שהחזיר 160
- סעיף יג: כשידעו העדים שבא לידי בשאלה או שכירות 161
- סעיף יד: ראו עדים שנכנס שלא בפני בעל הבית 161
- סעיף טו: נסכא דרבי אבא וההלכות הנלמדות ממנה 161
- סעיף טז: תקנת נגזל בנחבל 163

סעיף א: 1: כיצד הנגזל נשבע ונוטל

סעיף א חלק 1: א. הנגזל, כיצד: ראוהו עדים שנכנס לתוך ביתו של חבריו

למשכנו שלא ברשות, ולא היה (לו) כלום תחת כנפיו, וכשיוצא ראוהו שהיו כלים תחת כנפיו, ואינם יודעים מה הם, ובעל הבית תובע: תן לי כך וכך שגזלתני. ^בבין אם יאמר: כן נכנסתי למשכנך אבל לא נטלתי כלום והכלים שהוצאתי תחת כנפי שלי הם, בין אם יאמר: מעולם לא נכנסתי לביתך ליטול ממך כלום, ^גבין אם יאמר: לא נטלתי אלא כלי זה, ובעה"ב אומר: נטלת עוד אחרים, אפילו העדים מכירים קצת הכלים, ובעל הבית טוען שהטמין יותר ממה שראו העדים – בכל אלו בעה"ב נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כל מה שיטעון...

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^אשבועות (מד:): משנה – הנגזל נשבע ונוטל.

כיצד: היו מעידים אותו שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות, הוא אומר כללי נטלת, והוא אומר לא נטלתי – ה"ז (הנגזל) נשבע ונוטל. רבי יהודה אומר – עד שתהא שם מקצת הודאה.

גמ' (מו:): למשכנו – ודילמא לא משכנו, דהא עביד איניש דגזים ולא עביד? אימר ומשכנו. א"כ יעידו כמה משכנו? אמר רבב"ח א"ר יוחנן – בטוענו כלים הניטלים תחת כנפיו.

פרש"י: מאי משכנו – אותם שהעידו שמשכנו יעידו מאי משכנו ומה שבועה יש. כלים הנטלים – והכירו העדים במקצת והוא טוען שהטמין יותר ממה שראו עדים. ולא הכירו בה העדים [פירוש ראו שהוציא כלים ולא הכירו מה וכמה].

ב"י: ושבועה זו היא בנקיטת חפץ כמו כל שבועות המשנה.

^בכ"פ הרמב"ם – בין שאמר הגזול מעולם

לא נכנסתי ולא נטלתי כלום, בין שאמר נכנסתי למשכן כמו שאמרו העדים אבל לא נטלתי ולא היה תחת כנפי אלא כלים שלי, בין שאמר נטלתי כלי זה ובעל הבית טוען שנטל זה וכלי אחר, הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כל מה שיטעון. ודווקא שהוחזק גזול בעדים, כגון שראו עדים שנכנס לבית חבירו למשכנו שלא ברשות שנחשב גזול, וראו שיצא עם כלים תחת כנפיו אלא שלא ידעו מה הם. כ"פ הרי"ף.

^גתוס': בטוענו כלים הנטלים תחת כנפיו והכירו העדים במקצת והוא טוען שהטמין יותר ממה שראו עדים.

כ"כ הרא"ש – בטוענו כלים הנטלים תחת כנפיו וכגון שראו העדים שהטמין כלים שאין יכול לכפור ולומר שלא הטמין כלום אי נמי ידעי במקצת כלים שהטמין והוא טוען שהטמין יותר ממה שידעו העדים.

סיכום: כלים הנטלים תחת כנפיו

✓רש"י – כלים תחת כנפיו ולא הכירו בכלים. וטען בעל הבית שנטל כליו.

והתוס' והרא"ש - מיירי שהכירו העדים במקצת והוא טוען שהטמין יותר ממה שראו עדים.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "הנגזל כיצד"

כ' הרמב"ם: קנס קנסו חכמים לגזלנין שיהיה הנגזל נשבע על כל מה שיטעון ונוטל מן הגזלן, והוא שיהיה זה מוחזק שגזלו בשני עדים. כ"כ הסמ"ג, הטור. כ"כ הש"ך (א) - וקמ"ל, שלא קנסו בנו אחריו. ואף שבשכיר חייב בנו של בעה"ב אחריו (פ"ט-ב הגה), התם לאו קנס הוא אלא שכך נראה לחכמים טענת שכיר יותר מטענת בעה"ב, לפי שבעה"ב טרוד בפועליו.

קצות החושן (א): מת הנגזל לפני שנשבע, האם היורשים נוטלים? רדב"ז: מת הנגזל לפני שעמד בדין, ובאים היורשים ותובעים הגזלן מנה, שכך אמר אבא שגזל ממנו, ועדים מעידים שגזלו ואינם יודעים כמה - נשבעים היורשים (שכך אמר אבא) ונוטלים, אע"פ שיורש השכיר אינו נשבע ונוטל. ואם היורש טוען שמא - יחרימו סתם.

ותימה - הרי אפילו אביהם לא היה נוטל בלא שבועה איך ייטלו הם כיון שלא נשבע אביהם? וכ"פ בשו"ע (קח/יד) - שיורשי הנגזל אין נשבעים ונוטלים?

אומנם אם טען בן הנגזל בברי שראה גזלת אביו - נשבע בנקיטת חפץ ונוטל, שהרי אף בחיי אביו, אם אביו לא ראה וראה

הבן נשבע הבן ומוציא מהגזלן, מה שאין כן בשכיר שלא האמינו לבנו. ודווקא כשהיורש בן, אבל שאר יורשים (אח, אחות) כיון שבחיו לא היו נשבעים במקומו, גם אחר שמת אין נשבעים ונוטלים.

"למשכנו שלא ברשות"

סמ"ע (א): לאפוקי אם הרשהו בעל הבית שילך לביתו ויטול כלים למשכן בעד חובו. או ברשות חכמים למשכנו אפילו בעל כרחו של בעל הבית (שו"ע צז-יד). לפי הרמב"ם - אפילו החוטף מיד חבירו משכון שלא ברשות בית דין נקרא גזלן, וכ"ש אם נכנס לביתו למשכנו, והראב"ד השיג עליו שאינו נקרא גזלן בכך. נמצא דלהרמב"ם דקי"ל כוותיה (כמ"ש המחבר שנט-ו), מיירי זה שנכנס למשכנו שלא ברשות ב"ד דנקרא גזלן ופסול, ומיירי אפילו אם חייב לו זה שנכנס עליו למשכנו שלא ברשות ב"ד, ושכנגדו נשבע ונוטל באמרו שנטל מידו כך וכך.

"ראוהו שהיו כלים תחת כנפיו"

ש"ך (א): הקשה הלחם משנה - והרי כיון שהעדים מעידים על מקצת כלים שתחת כנפיו, אף שהוא כופר הוי מודה במקצת נגד טענת בעה"ב שלקח כו"כ כלים, א"כ חייב הגזלן שבועת מודה במקצת, וכיון שאינו יכול להישבע דהוי חשוד, מהפכים השבועה על בעה"ב שנשבע השכיר ונוטל. למה לי תקנת נגזל?

ונ"ל - דלא דמי לחשוד על השבועה שכבר הוא חשוד בברור, מה שאין כן כאן שמא

אינו חשוד שהרי אומר ששלו נטל. קמ"ל שיש שבועה משום תקנת נגזל.

והנתיבות (ביאורים א) – מיירי שכבר החזיר מה שראו העדים או שא"ל הילך דלא הוי מודה במקצת.

"כלים תחת כנפיו"

סמ"ע (ב): ה"ד שהעדים מעידים שראו שהוציא כלים רק שאינו יודעים איזה כלים וכמה (כמ"ש התוס' והרא"ש), אבל אם אין עדים יודעים שהוציא כלים – אין בעה"ב נאמן להוציא בשבועה, שמא הוציא תחת כנפיו אבנים או צרורות והו"ל כאילו לא ראוהו שהוציא דבר (ודינו כמו סעיף ב). כ"כ ש"ך ב"ח.

"ואינם יודעים מה הם"

ש"ך (ג): מה שיודעים העדים בברור חייב להחזיר בלא שבועה.

וכן מוכח מהרי"ף שכ' – ומפני מה אין חבירו נשבע שלא נטל כלום מביתו של חבירו ונפטר, חדא מפני שהוא גזלן, ועוד, לפי שאין מקבלין שבועה להכחיש את העדים, שהרי עדים מעידין עליו שנטל, ואילו היו העדים יודעים מה שהוא נטל היה מחויב להחזיר לבעל הבית בלא שבועה, אלא כיון שמעידים שנטל ואין יודעים מה הוא והוא אומר לא נטלתי כלום הרי זה נשבע ונוטל.

ונראה שאף שטוען "שלי נטלתי" שאינו מכחיש העדים, מ"מ טענתו זו לא מועילה אלא במיגו דלא נטלתי, וכאן כיון שראו העדים שנטל אין לו מיגו. ועל השאר שאין עדים אף שיש לו מיגו שהחזירתי או לא נטלתי תקנו חכמים שישבע הנגזל ויטול.

ב. "מעולם לא נכנסתי"

סמ"ע (ג): כלומר אע"פ שאמרתי שאכנס למשכנך לבסוף חזרתי בי (ולא משכנתי אותך). אבל אם אמר לא נכנסתי כלל הרי מכחיש העדים ובעה"ב נוטל בשבועה אף שלא ראוהו שיצא עם כלים תחת כנפיו.

מיהו אפשר שדעת המחבר כהרמב"ם והרי"ף דמיירי אפילו הכחיש העדים אין בעה"ב נשבע ונוטל אלא אם כן ראוהו עדים שיוצא על כלים תחת כנפיו.

והש"ך (ה) כ' – שפשוט שהמחבר ס"ל כהרמב"ם, שהרי בס"ב ס"ל כהרמב"ם (בלא תיקון הסמ"ע שם).

ש"ך (ד): אין הנגזל נשבע ונוטל אלא אם כן ראוהו עתה ביד הגזלן, שאם לא כן נאמן לומר החזרתי, וכן נאמן לומר בחובי נטלתי במיגו שהחזרתי.

כ"ד הט"ז – דמיירי שמכחיש העדים, בזה שראוהו, שאם לא ראוהו יכול לומר נכנסתי למשכן אבל לא נטלתי אלא שלי.

ג. "אפילו עדים מכירים מקצת

"הכלים"

סמ"ע (ד): והוא אמינא מדהכירו אלו אם היה מוציא יותר היו ג"כ יודעים שהוציא יותר, ומסתמא לא נטל יותר קמ"ל. כ"כ הש"ך (ו).

"בעה"ב נאמן בנקיטת חפץ"

סמ"ע (ה): וקשה, לקמן כתב הטור (ס"כ) שבעה"ב נוטל בשבועה רק אם נתקיימו עוד שני תנאים: א). דווקא שבעה"ב לא עשוי למכור כליו (שאם לא כן יתכן שמה שלקח הנכנס קנה מבעה"ב). ב). הנכנס אינו

מצניע כליו וכאן הצניע, הדבר חשוד. שאם לא כן אין בעה"ב נוטל בשבועה. וכאן סתמו דהנגזל נשבע ונוטל ולא כתבו דפעמים היוצא נאמן?

וי"ל שאני התם שטוען הנכנס קניתי ממנו לכן צריך שני תנאים נוספים כדי שבעה"ב יטול בשבועה, אבל כאן טוען שלי הם והוא כנגד חזקה שכל מה שביד אדם (ביד בעה"ב) שלו הם, לכן האמינו חז"ל לבעה"ב אף בלא שני תנאים הנ"ל.

והש"ך (ז) – תימה, א"כ יהא נאמן לומר בחובי נטלתי שאינו כנגד החזקה (שאינו אומר שלי הם רק שנטלתי נגד חובי) ? אלא האמת אפילו בטענות אלו (לקחתי או שלי נטלתי או בחובי תפסתי) בעינן צדדי ריעותא (שני תנאים) שאם לא כן נאמן במיגו דלקוח.

אלא החילוק, דכאן מיירי שגילה דעתו שנכנס למשכן לכן לא נאמן (אלא אם כן מתקיימים שני התנאים הנוספים).

והנתיבות (ח' ד) כ' – שהעיקר לדינא,

■ טען שלי לקחתי או בחובי מסרת לי (דלא הוי גזלן) בעינן צדדי ריעותא (שאם לא כן לא נוטל בעה"ב).

■ אבל כשטוען בחובי תפסתי (דהוי גזלן) אף שיש לו מיגו דהחזרתי נשבע בעה"ב ונוטל שאר הכלים, אבל כלים שראו העדים שנטל (בלא אומר תפסתי) אם יש לו מיגו דהחזרתי (כשלא ראו עתה בידו) נאמן שבחובו נטל.

סיכום: כל מה שיטען

■ לפי הסמ"ע – היינו אפילו ליכא צדדי ריעותא המבוארים בסעיף י"א, דשם טוען

לקוח בעינן צדדי ריעותא, אבל הכא מיירי שטוען שלי נטלתי או בחובי תפסתי אינו נאמן.

■ והש"ך – חולק, דאפילו בטענות אלו בעינן צדדי ריעותא ואם לא נאמן במיגו דלקוח

"בכל אלו בעה"ב נשבע"

נתיבות (ח' ג): חילוקים ע"פ הש"ך.

■ מיהו כלים שראו העדים שנטל, ויש לו ג"כ עדים שראו עכשיו בידו, כיון שאין לו מיגו (דהחזרתי) נוטל בעה"ב בלא שבועה לפי הרי"ף והרמב"ם.

אבל לפי הטור – אם טען בעה"ב גנובים (שאז ווודאי לא השאיל אותם) נשבע בעה"ב בנקיטת חפץ ונוטל.

■ ואם יש לו מיגו דהחזרתי (שאין עדים שיש בידו עתה כלים שראו שנטל) נאמן ששלו נטל במיגו שנטל כולם והחזירם. אבל כשאין לו מיגו על הכלים שראו שנטל ואינו נאמן דשלו נטל לכן הוחזק גזלן, שוב יש לו דין גזלן גם על שאר כלים, שבעה"ב נשבע ונוטל ואף כשיש לו מיגו על שאר כלים (כשלא ראו בידו).

אבל אם הודה שנטל גם שאר כלים נאמן לומר שהחזיר (שכאן אין חזקת גזלן, שהרי שוב אין ספק אצל העדים מה שנטל).

■ ואם טוען שבחובו נטל מה שהעידו שנטל, ויש לו מיגו דהחזרתי (כשלא ראו עתה בידו) אף שנאמן על כלים אלו, מ"מ הוי גזלן שנכנס למשכנו בלא רשות ולכן על שאר כלים שאומר שלא נטל חל תקנת נגזלן שבעה"ב נשבע ונוטל, ואף שיש לו ג"כ מיגו דהחזרתי. ודווקא שטוען ששלו

ונוטל. למה לא נשבע בעה"ב מתקנת נגזל (רק בגלל היפוך שבועה) ?
וי"ל שאין תקנת נגזל אלא במה שנעשה ספק לפני העדים שראו שהוציא כלים ולא ידעו כמה, או שראו חלק שהוציא ועל השאר מסופקים, דאז הוי דררא דממונא אף בלא טענותיהם. אבל אם בשעה שראו העדים שאכל שנים לא היה ספק כלל, ורק בעה"ב אומר שאכל גם השאר לפני או אחר כך, בזה לא שייך תקנת נגזל.

נטל (בכלים שהעידו שנטל) יש לו מיגו דנאמן, השתא לפי דבריו אינו גזול, שוב אין חזקת גזול על השאר.

"נשבע בעה"ב בנקיטת חפץ ונוטל"

קצות החושן (ב): באיזה ספק תקנו חז"ל שהנגזל נשבע ונוטל?
יש לדייק מב"מ (ה.) אותו רועה שראו עדים שגנב ואכל שני בהמות, ובעה"ב טוען שאכל יותר – מעבירים (מהפכים) שבועה לכנגדו (לבעה"ב) ונשבע בעל הבית

סעיף א²: והוא שטוען דברים שהוא אמוד בהם

סעיף א חלק 2: ^{א.} והוא שיטעננו דברים שהוא אמוד בהם או שהוא אמוד שמפקידים אצלו אותם דברים שטען, ויהיו אותן דברים שטען דברים שאיפשר שינטל תחת הכנפים.

^{ב.} הגה: וי"ל דזעינן נמי שטוען מידי לאורחיה לאנוחי במקום שנכנס לסס [טור בשם הרמ"ה], והכי מסתברא.

^{ג.} ואם טענו דברים שאינו אמוד בהם, או דברים שאינם ניטלים תחת הכנפים, יש מי שאומר שהנתבע נשבע היסת, ונפטר. ויש מי שאומר שאינו נשבע, אלא מחרימים על מי שכופר ממון חבריו ואינו משלם לו.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

• והרב ישעיה – כיון שלנתבע דין גזול (שנכנס שלא ברשות) אם כן חשוד הוא על השבועה ולא יכול להישבע, לכן נפטר בלא שבועה, אלא שמחרימים סתם על מי שחייב לחבריו ואינו משלם.

טעמו של רב האי שהנתבע נשבע הרי הוא חשוד?

והמרשים – הנתבע לא נפסל באלו עדים שראו שנכנס, שהרי לא ראו מה הוציא

^{א.} שבועות (מו:): אמר ליה רב יימר לרב אשי: טענו בכסא דכספא, מאי? חזינא, אי איניש דאמיד הוא, או איניש דמהימן הוא דמפקדי אינשי גביה – משתבע ושקיל, ואי לא – לא.

^{ב.} טען דברים שאינו אמוד בהם

• הרב האי – נשבע הנתבע ונפטר.

"נשבע הנתבע היסת ונפטר"

סמ"ע (ז): כיון שבעה"ב אינו אמוד, וגם הנכנס (הנתבע) לא מכחיש העדים ולא מיקרי חשוד, ולכן נשבע היסת ונפטר. לאפוקי הע"ש שהטעם שאינו חשוד שמא הוציא תחת כנפיו אבנים (שמפרש שלא ראו עדים שיצא עם כלים).

לאפוקי הב"י (המרשים) – שזהו לשיטת רש"י, אבל אנן קי"ל כהתוס' והרא"ש. וגם מ"ש המחבר (ס"ב) "או שיצא ולא נראה תחת כנפיו כלום" צריך להגיה "כלים".

"ויש... שאינו נשבע אלא מחרימין"

סמ"ע (ח): טעמו דס"ל דמיקרי הנכנס חשוד על השבועה, וכל החשוד על השבועה ונתחייב שבועת היסת, כיון דמן הדין פטור בלא שבועה השתא נמי דאינו יכול להישבע פוטרינ אותו בלא שבועה. ש"ך (י): וי"א – וכנ"ד הרמב"ם דהוי חשוד ונפטר בלא שבועה. כנ"ד הרי"ף, כ"פ הב"ח.

ואפשר שעפר או צרורות הוציא תחת כנפיו, או עשה עצמו כמוציא ולא הוציא כלום.

והט"ז – טעמו שלא הוי חשוד, דלא משמע לאנשים איסור כשנכנס למשכנו בלא רשות.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. **"או שהוא אמוד"**

סמ"ע (ז): אמוד – פירוש, שהוא בחזקת שראוי להאמינו ולהפקיד בידו כלים כאלו. ואם טען הבעל הבית שהכלים היו של עצמו – לא נאמן אף שיש לו מיגו דיאמר בפקדון היו בידו, דהו"ל מיגו להוציא.

והש"ך (ט) כ' – ונ"ל דהוי מיגו במקום עדים (שהרי עדים מעידים שאינו אמוד).

כ' יש"ש – כשאינו אמיד אלא שהוא אדם מהימן שמפקידים אצלו – ב"ד צריך לחקור מי הפקיד אצלו, ושואלים את המפקיד אם זה נכון, ואם אמר לא פשוט שהנכנס פטור.

סעיף ב: נכנס למשכן חברו וכשיצא לא ראו תחת כנפיו כלום

סעיף ב: א. ראוהו עדים שנכנס למשכן את חברו, ולא ראוהו בעת שיצא,

או שיצא ולא נראה תחת כנפיו כלום, ובעל הבית טוען ואומר: כך וכך, אפילו אמר: מעולם לא נכנסתי, שהרי מכחיש את העדים – הרי זה פטור (במיגו שנכנסתי ולא נטלתי), שאם אמר: נכנסתי ולא נטלתי – נשבע היסת שלא נטל כלום, והולך, שאפשר שנכנס לגזול ולא גזל [רמב"ם].

ב. (וי"א) כיון שהעדים מכחיסין אותו, שאינו נאמן בשבועה, דהוי מיגו במקום עדים, שאינו נאמן – אלץ בע"ה נשבע ונוטל [טור].

זו"ב צ"א: זנווני נשבע ונוטל, ודין פנקסים, ובו ט סעיפים

הנושאים שבסימן זה: Toc69653234_

165.....	סעיף א: בעל הבית שאמר לחנווני לשלם לפועלים
168.....	סעיף ב: כשאחד מת ותובע רק השני
172.....	סעיף ג: הקדים בעל הבית מעותיו לחנווני שיפרע לפועלים
176.....	סעיף ד: חנווני הטוען מתוך פנקסו
178.....	סעיף ה: לדון ע"פ פנקסו של אדם כשיש רגלים לדבר
179.....	סעיף ו: בעל הבית שכפר שאמר לחנווני לשלם לפועלים
180.....	סעיף ז: אמר בעל הבית לחנווני תן לפועלים כמה שצריכים
182.....	סעיף זו: קטן ששכר פועלים ואמר לחנווני לפרוע
183.....	סעיף ט: קנה מחנווני ויש מחלוקת האם שילם

סעיף א: בעל הבית שאמר לחנווני לשלם לפועלים

סעיף א: ^אחנווני נאמן על פנקסו, כיצד: בעל הבית שאמר לחנווני: תן לפועלים סלע, והוא מודה שא"ל כן, או שיש עדים בדבר, והחנווני אומר: כבר נתתי להם, והפועלים אומרים: לא קבלנו ממנו כלום – שניהם נשבעים כעין של תורה, ונוטלים מבע"ה. ^בוצריכים שישבעו כל אחד בפני חבירו, חנווני בפני פועלים, ופועלים בפני חנווני, כדי שיתביישו יותר. ^ג(ולווקא בדליתנהו לתרווייהו) [ר"ן].

^דוהוא הדין אם אמר ליה: הלויני מנה ופרע לבעל חובי, זה אומר: נתתי, וזה אומר: לא קבלתי – ישבעו שניהם זה בפני זה, ויתן בעל הבית לשניהם.

^ה(ואין נשבעים ביחד, אלא בזה אחר זה). [הגהות שניות דמרדכי].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^אשבועות (מד:): ואלו נשבעים ונוטלים

וכו', וחנווני על פנקסו.

גמ' (מה:): חנווני על פנקסו – כיצד: לא שיאמר לו כתוב על פנקסי שאתה חייב לי

מאתים זוז, אלא אומר לו תן לבני סאתיים חטים תן לפועלי סלע מעות, הוא אומר נתתי, והן אומרים לא נטלנו – הוא (חנווני) נשבע ונוטל והן (הפועלים) נשבעים ונוטלים.

ב. גמ' (מז:): אמר רבא – ופועלים נשבעים לבעה"ב במעמד חנווני כי היכי דליכספו מיניה. ה"ה חנווני נשבע לבעה"ב במעמד פועלים (הרא"ש והר"ן).

כ' הר"ן: אף שאמר תן לבני סלע, אין החנווני נוטל בלא שבועה בנקיטת חפץ, אף על פי שאין הבעל הבית צריך לשלם לבנו כלום (ולא משלם כפול). כ"כ הסמ"ע.

ג. כ' הר"ן: דווקא שנמצא החנווני, בלא"ה אומרים הפועלים לבעה"ב תביא את שכנגדו ואשבע.

כ' עוד הר"ן: מכאן משמע שהאומר לחבירו תן מנה לפלוני שאני חייב לו, אין חייב לתת בפני עדים, שהרי החנווני שנתן לפועלים שלא בפני עדים ונוטל חזרה מבעה"ב ואין דינו כפושע שלא נתן בפני עדים. כ"ד הרי"ף, ה"ה, כ"ד הרמב"ם.

ד. כ' בעה"ת: והוא הדין אם אמר ליה "הלוויני מנה ופרע לבעל חובי", זה אומר נתתי וזה אומר לא קבלתי – ישבעו שניהם (המלווה ובעל חובו) זה בפני זה ויתן בעל הבית לשניהם (למלווה ולבעל חובו). כ"פ הרמ"א.

וה"ה כ' – שי"מ שדווקא בחנווני תקנו שישבע ויטול, אבל שאר שליחויות אינו נשבע ונוטל אלא צריך להביא ראיה שנתן

כיון שאנו מסופקים אם נתן.¹⁶

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "תן סלע לפועלים"

ש"ך (א): ואף לרמב"ם והמחבר בסעיף ב', שאם מתו הפועלים, נוטל חנווני בלא שבועה. כאן צריך להישבע בנקיטת חפץ. שדווקא שם שחייב רק תשלום אחד (לחנווני) ואינו משלם רק אחד אינו מפסיד, א"צ שבועה, מה שאין כן כאן יתכן שאינו חייב כלל לחנווני, אם החנווני לא נתן לבנו, לכן נשבע חנווני.

"והוא (בעל הבית) מודה שאמר לו"

סמ"ע (ב): אבל אם בעה"ב כופר בכולו (שלא א"ל לתת) או במקצתו (שאמר לתת רק 50) נשבע ונפטר (כמ"ש ס"ו).

אבל הש"ך (ב) – בעה"ב נפטר בלא שבועה כיון שהפועלים גם מכחישים את החנווני שלא נתן. ול"ד לסימן ס"ו דשם הפועלים מודים שקבלו (אלא שבעה"ב אומר שלא היה חייב לפועלים), מה שאין כן כאן שהפועלים מכחישים לחנווני, בעל הבית פטור משבועה.

"שניהם נשבעים"

סמ"ע (ג): אף שאחד מהם ווודאי משקר, מ"מ לא רצו לחייב לבעה"ב לשלם עד שישבעו שניהם.

ורק בחנווני עשו תקנה לפי שדרך חנווני לתת לבעה"ב בהקפה עד שיתקבץ הכל ופורע לו, שבעה"ב האמין לחנווני על פנקסו (כמ"ש הרמב"ם), אבל שאר שליחויות העמידו על דין תורה – ב"ח.

¹⁶ ח' הגהות: פירוש, בעה"ב חייב לשלם לבעל חוב דהוי כאיני יודע אם פרעתיך (שהרי היה חייב לו קודם וספק אם נפרע), מ"מ לשליח הוי איני יודע אם הלוויתני (שהרי קודם לא היה חייב לשליח כלום, וספק אם נתחייב לו).

(לפי ביאור הנתיבות). ומיירי שבתחילה הכחישו זא"ז בב"ד, שאם לא כן פועלים נוטלים בלא שבועה כלל, מיהו אם חנווני במקום קרוב יאמר בעה"ב לפועל המתן עד שיבוא חנווני ותפטר או שתשבע עכשיו ותיטול.

ה. **"כזה לאחר זה"**

כ' הסמ"ע (ו): כ' בהגות מרדכי שטעמו – שאז לא יהא נראה כל כך שבועת שוא, שכ"א שנשבע נוכל לומר שנשבע אמת, מה שאין כן כשנשבעים יחד. הש"ך.

"הלוויני מנה"

פת"ש (א): הקדמה

■ **שו"ע** (ח"מ קכא-יב): לוי שבא בשליחות ראובן לגבות משמעון חובו 50 דינרים, שמעון אומר שנתן ללוי 50, וכן לוי אומר שקיבל 50 ונתן לראובן, וראובן אומר ששלחו לגבות 20 וקיבל רק 20 – ישלם שמעון את היתרה אחר שישבע ראובן בנקיטת חפץ שלא שלחו רק להביא 20, ושלא קבל אלא 20, והשליח ישבע היסט לשמעון שכל 50 נתן למלוה.

■ **ת' בית אפרים**: ראובן אמר לשמעון שיתן לו מעות בהלוואה, ולא פירש הסכום, שלח שמעון שליחו לקבל ההלוואה, השליח הביא את ההלוואה 100 זהובים, אלא שראובן טוען ששלח לו 150 זהובים. השליח מכחיש אותו שקיבל רק 100 זהובים, מה דינו?

■ **ת' בית אפרים** דן בנושא, בשלושה שלבים: (א). מוכיח שלא דמי לסימן קכ"א – (ב). מוכיח דלא דמי לבעל הבית שאמר

ויש לכל אחד טענה: פועלים הרי נתחייב להם בעבודתם, ולחנווני הרי א"ל לתת ולא אמר שיתן בפני עדים.

"שניהם נשבעים"

ש"ך (ב): ואפילו החנווני גוי ומכחיש הפועל (שנתן לו), צריך הפועל להישבע כדי ליטול מבעל הבית. כן מבואר בת' רשב"א. ואף שמסימן (קמט/יד) משמע מהרב המגיד שאין משביעים היסט ע"פ ברי של גוי, מ"מ כאן שבאו ליטול מבעל הבית אפשר שכו"ע מודים שאינו נוטל אלא בשבועה.

ב.

"כ"א בפני חבירו"

כ' הב"ח: היינו לכתחילה, אבל אם נשבע שלא בפני חבירו א"צ לחזור ולהישבע.

וכמו בפז/כג) – נתחייב שבועה אם השביעוהו שלא בפני חבירו, אם נשבע כתיקונו ועל דעת בית דין, נפטר. והש"ך (ד) כ' – דלא דמי, דכאן ווודאי אחד מהם משקר, מה שאין כן שם.

"חנווני בפני פועלים"

ש"ך (ה): משמע מהלשון שהחנווני נשבע תחילה. וכן נראה, דהא כששניהם אינן נשבעין בע"כ צריך לשלם לפועלים ולא לחנווני, א"כ הפועלים יאמרו דילמא החנווני לא ישבע (ונמצא שנשבענו לשוא). אבל החנווני בע"כ צריך להישבע כדי ליטול (שאם לא ישבע לא יטול). כ"מ בעה"ת בשם ר' אפרים.

ג.

"לווקא בלחיתנהו"

ש"ך (ו): דכל אחד יכול לומר אין אני מחויב להמתין עד יום בואו ואשבע תיכף

ובכה"ג דהאי ידע והאי לא ידע משתבע האי דידע ושקיל.

ועוד – דכאן לא שייך לומר שהמלווה ישבע ויטול מטעם חזקה שליוח עושה שליחותו, שהרי השליח טוען שלא קיבל 150.

ועוד – חזקה שליוח (החנווני) עושה שליחותו, דווקא כשאמר לו בעל הבית כמה לתת, אבל היכא שתלה הדבר ברצון השליח (חנווני), אין חזקה שליוח עושה שליחותו (דמה חזקה יש כאן שנתן כל כך, דהא ברצון עצמו תליא מילתא), כ"מ מבעה"ת. ג. התשובה: לכן ברור דלא תיקנו כי אם במקום שנעשה שלוחו ליתן, אבל היכא שלא נעשה שלוחו, אף על פי שנתן לו (הלווה) רשות ליתן לשליח, מ"מ כיון שאינו יכול לתובעו שעשה זה בשליחותו ונתחייב מיד כשנעשה שלוחו, לא תיקנו.

וחזרנו לדין תורה ששורת הדין שילך ראובן בפחי נפש כדין האומר (שמעון) איני יודע אם נתחייבתי לך (ע"ש עוד באריכות).

לחנווני שיתן לבני מנה (חנווני אמר שנתן, והבן טען שלא קיבל) חנווני נשבע ונוטל. ג) פוסק מה הדין בשאלה.

תשובה:

א. ל"ד לקכא-יב: דהתם מיירי שראובן טוען שלא שלחו ללוות רק כ', וא"כ לא איכפת ליה במה שנטל השליח יותר, מה שאין כן הכא שלא נתן קצבה כמה ילווה. שאם היה מודה ששלחו ללוות נ' אף שישבע שקיבל משלוחו רק כ' חייב ראובן מדין מודה במקת.

ב. ל"ד לחנווני: דכאן גרע מחנווני, דכאן הוי טענת הלווה (שמעון) 'איני יודע אם הלוייתני' (כל ה 150, שפטור). ול"א כן בחנווני, דאמרינן שליוח עושה שליחותו, כיון שבעל הבית מינה החנווני שליוח וסמך עליו, ומיד כשקיבל עליו שיעשה שליחותו מתחייב הבעל הבית. ונמצא החיוב גמור והטענה שמא לא עשית שליחותי הוא ספק. ועוד – דהתם גבי חנווני טענת בעה"ב היא טענת שמא והחנווני טוען ברי,

סעיף ב: כשאחד מת ותובע רק השני

סעיף ב: א. בד"א, בששניהם לפנינו ותובעים מבעל הבית. אבל אם מת החנווני והפועלים לבדם תובעים, או שמתו פועלים והחנווני לבדו תובע, נוטל בלא שבועה, שהרי אין בעל הבית מפסיד כלום, שהרי אינו משלם אלא תשלום אחד.

ב. הגה: וי"א דדווקא באם מת החנווני ואחר פועלים נוטלין בלא שבועה, דהרי ווודאי נתחייב להם, ולא ידע אי פרע. אבל אם מתו הפועלים והחנווני בא לתבוע מה שנתן, לא יטול אלא בשבועה, דילמא לא נתן כלום. [טור בשם הרמ"ה והמגיד ור"ן].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כשמתו החנווני או הפועלים

א. כ' הרמב"ם – השני נוטל בלא שבועה (המרשים – אף היסת א"צ) שהרי בעה"ב משלם רק פ"א (שלא משלם למי שמת).

ב. והרמב"ן והרמ"ה – מת חנווני פועלים נוטלים בלא שבועה, אבל מתו הפועלים חנווני נוטל רק בשבועה. כ"ד הר"ן.

כ' ה"ה: טעמו של הרמב"ן – כשמת חנווני נוטלים פועלים בלא שבועה לפי שבעה"ב ווודאי חייב להם וספק אם פרע להם חנווני, והוי "איני יודע אם פרעתיך" שנוטלים בלא שבועה, שהרי מהדין היו צריכים ליטול בלא שבועה אלא שתיקנו להם שבועה מפני הפסד בעה"ב (שצריך לשלם גם לפועלים וגם לחנווני מפני התקנה). לפיכך כאן שבעה"ב אינו מפסיד יעמוד על עיקר הדין וייתלו בלא שבועה.

אבל כשמתו הפועלים אין נוטל חנווני אלא בשבועה, שהרי מהדין לא היה צריך ליטול כלל דהוי "איני יודע אם הלויתני" ורק מתקנה נוטל החנווני בשבועה, לפיכך אינו נוטל אלא בשבועה.

כשמתו הפועלים

• רמב"ן – אפילו מתו פועלים יורשיהם נוטלים בשבועה "שלא פקדנו אבא". כ"ד הר"ן.

✓ וה"ה כ' – שכל הפוסקים חולקים עליו (אין יורשי הפועלים נוטלים) ואפשר שטעמם לפי שזה (שכר הפועלים) הוי רק מלווה בע"פ ועד אחד (החנווני) מעיד שנתן והיורשים טוענים שמא, ואף שהחנווני

נוגע בעדות – אין היורשים נוטלים. כ"ד הרמב"ם, טור, והמחבר.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אלא תשלום אחד"

סמ"ע (ז): תשלום אחד – והתשלום האחד

הוא מודה שהוא חייב. כ"כ רמב"ם טור. לאפוקי ה"ה בשם הרמב"ן – דס"ל שאם מתו פועלים, יורשים נוטלים מבעה"ב בשבועה "שלא פקדנו אבא", וא"כ גם בזה יהיו על בעה"ב שני תשלומים.

והש"ך (י) פסק – שיורשי פועלים נוטלים בשבועה. שהרי –

א. כ"פ הרמב"ן והר"ן. וכ"ד בעל התרומות.

ב. ד"מ והב"י לא דחו דברי הרמב"ן, ומה שלא הגיה כאן הרמ"א משום שכתב דברי הרמ"ה שהם חידוש יותר שאפילו לא ישלם ליורשי הפועלים צריך חנווני להישבע, ולא מיירי כי אם משבועת יורשי הפועלים.

ג. ולענ"ד כן דעת הרמב"ם, ולא בא לומר רק כשאין אלא תשלום אחד נוטל בלא שבועה, ומיירי בפועלים שאין להם יורשים, או שאין יודעים שאביהם היה פועל.

ד. ול"ד לשכיר שאין יורשים נשבעים ונוטלים, מטעם הירושלמי דכלום תיקנו אלא בשביל שכיר כו', כלומר דמדינא לא היה השכיר נוטל אפילו בשבועה, מה שאין כן הכא דמדינא הפועלים היו נוטלים אף בלא שבועה כיון שוודאי חייב להם וספק אם פרע

להם.

ואם כן פשיטא כשמתו, היורשים נשבעים שלא פקדנו אבא ונוטלים.

וקצות החושן (ג) כ' – מ"ש הש"ך (י) דמיירי בפועלים שאין להם יורשין או שאין יורשין יודעין שאביהם היה פועל שלו, הוא תמוה שאין לך אדם שאין לו יורשין. ועוד דכיון דבעל הבית יודע, אינו יוצא ידי חובתו עד שיחזיר ליורשי הפועל אף שהם אינם יודעים שהיה אביהם פועל?

וי"ל – כיון דטעמא דפועל דינו ליטול משום דהוי בעל הבית 'איני יודע אם פרעתיך', וכתבו הט"ז והש"ך סימן ע"ה דהיכא דלא תבעו ואמר 'חייב אני לך מנה ואיני יודע אם החזרתי', דפטור, אפילו הלה משיב 'ברי לי שלא פרעתי', כיון שאינו יודע מהלוואה פטור. וא"כ הכא נמי פטור בעל הבית מלשלם ליורשי הפועלים, דנחי דבעה"ב הוי ליה 'איני יודע אם פרעתי', ויורשי הפועל הוי ליה כטוען ברי (דאנן טענינן ליה), אבל אם אין יודעין שהיה פועל שלו לא טענינן לו והוי כמו לא תבעו דפטור אפילו 'איני יודע אם פרעתי'. ואורים (יא) תירץ – דלא קשה, דכאן מיירי באין לו יורשים, פירוש דבעה"ב הוא יורש שלו, דפשיטא דאין לך אדם שאין לו גואלים.

"אלא תשלום אחד"

ש"ך (יא): פירוש כשמשלם רק תשלום אחד, ואפילו היו חנווני ופועלים מכחישים זה את זה בחייהם וטוענים ווודאי, עם כל זאת נוטל האחד בלא שבועה כיון שבעה"ב משלם רק פעם אחת (ולא יותר).

אבל אם לא הכחישו זא"ז אפילו כשמשלם פעמיים (כגון קכא/י – שלח פרעון למלוה ביד שליח, ומת השליח ואומר מלוה שלא קיבל – משלם לוה פעם שנייה, ומיירי שלא הכחישו זא"ז) – אינו נשבע.

ואפשר (שבחנווני ופועלים) דמיירי אף שלא מכחישים זא"ז, ועם כל זאת רק כשמשלם פ"א נוטל בלא שבועה, והוצרך "שמשלם פ"א" משום דחנווני לא דמי לקכא/י – שנוטל בלא שבועה אף כשמשלם ב"פ) דשם השליח בא להפטר מה שאין כן כאן החנווני בא ליטול, וגם ל"ד למלוה שם כיון שברור שהתחייב למלוה מה שאין כן בחנווני.

כ"פ הנתיבות (ביאורים ג) – שכן עיקר, כדמוכח לקמן סעיף ח' גבי קטן ששכר פועלים, שהפועלים נשבעים אף שאינו משלם לחנווני. אלא ווודאי כשמכחישים זא"ז חייב שבועה אף שמשלם פ"א.

וכ' האורים (י): שהרי אין בעל הבית מפסיד – הא דלא נתנו הטעם דאין כאן מי שתובעו וטוענו בברי ואיך ישבע על טענת שמא, כתב הש"ך (י"א) דמיירי דמתחילה הכחישו הפועלים לחנווני, וקודם שבועה מתו והלכו להם. או י"ל דס"ל לרמב"ם כדעת הפוסקים דס"ל דחנווני לעולם אינו נוטל אלא בשבועה אפילו אין כאן טענת ברי.

ערוך השלחן: אף שהפועלים גויים ואין יכולים להישבע, אין החנווני נוטל בלא שבועה, ואף שחנווני יכול לומר למה אשבע ע"פ דיברו של הגוי (שמכחי איתו) מ"מ כיון שבעה"ב מפסיד חייב להישבע (נתיבות בפירוש הש"ך).

ש"ך (יג): כ' הטור בשם הרמ"ה – אפילו לא מת חנווני רק שאינו כאן (כגון שהלך למדינת הים) נוטלים פועלים בלא שבועה. כ"כ בעה"ת – אף שיתכן שיבוא חנווני ויאמר שנתן, מ"מ כיון שעכשיו אינו כאן לא מחייבים הפועלים שבועה, אך אם ירצה יחרים סתם על מי שלקח ממון זה ותובעו פעם אחרת. וכן סברת הר"י מיג"ש. כ"כ הרמב"ם ושו"ע (קכ"א).

ודווקא שהלך למדינת הים, אבל אם הוא קרוב וידוע שיבוא, יכול הבעל הבית לומר הלא אין לך הפסד המתן קצת עד שיבוא, או תשבוע ותיטול מיד.

ואף שחזר אח"כ החנווני ממדינת הים ומכחיש הפועלים, כיון שכבר נטלו אין צריכים להישבע.

"וודאי התחייב ולא ידע אי פרע"

סמ"ע (ח): שמדינא פועל נוטל בלא שבועה, אלא משום הפסד בעה"ב לפייסו תקנו שישבע לו פועל, וזה דווקא כשמשלם גם לחנווני, מה שאין כן כאן שמשלם רק פ"א, ולכן נוטל הפועל ללא שבועה. כ"כ הש"ך (יד) – שכ"כ הרב המגיד ושאר פוסקים.

"אבל מתו פועלים"

קצות החושן (ה): נשבע חנווני – אפילו לא הכחישו הפועל בחייו, צריך שבועה לפי הרמב"ן, שהרי ס"ל שחנווני מדינא הולך בפחי נפש (שלא נוטל כלל, דהוי כמנה לי בידך והלה אומר איני יודע דפטור) אלא דחז"ל תקנו כן, לכך אף היכא דליכא מאן דמכחיש לחנווני צריך שבועה.

ואו"ת – דווקא שהגוי הוא הפועל אבל אם הגוי הוא חנווני הפועל נוטל בלא שבועה, דחיובו לפועל ברור.

ב. **"ויש אומרים"**

והש"ך (יב): נ"ל עיקר כהרמב"ם והמחבר שאף חנווני נוטל בלא שבועה (כשמשלם בעה"ב תשלום אחד), כיון ש – (א). מה שקי"ל "איני יודע אם הלויתני" פטור (ב"ק קיא). טעמו כיון שמעמיד ממון בחזקת מאריה, וזה דווקא שם, מה שאין כן כאן שסוף סוף ממון זה יוצא מרשות בעה"ב (שממ"נ חייב תשלום אחד) לא קאי ברשותיה.

(ב). כתובות (יב): הנושא אישה ולא מצא לה בתולים (דהוי כאומר איני יודע אם התחייבתי מאתיים) משלם 200, כיון שיש לה חזקת בתולים, ולכן גם כאן יש לחנווני חזקה ששליח עשה שליחותו ומסתמא שילם לפועלים.

(ג). כ"כ בעה"ת בשם ר"י אבן פלאט – דלא דמי ל "איני יודע אם הלויתני" ששם יש טענת ברי של תובע מול חזקת ממון של נתבע, מה שאין כן בחנווני שיש לו טענת ברי ובנוסף שליח עושה שליחותו מול חזקת ממון של בעה"ב שנדחה ונוטל חנווני בלא שבועה.

(ד). המשנה הביאה חנווני גבי פועל. משמע שדין אחד להם, כמו שהפועל נוטל בלא שבועה כן החנווני נוטל בלא שבועה, כשלא מכחישים זא"ז. כ"פ שער המלך. [ועיין לקמן שקצות החושן חולק על הש"ך].

"ודווקא כשמת החנווני"

"דילמא לא נתן כלום"

קצות החושן (ו): מה שהחנווני לא נתן

בפני עדים, האם הוא פשיעה?

הרמב"ן כ': חנווני נשבע ונוטל, שהרי מדינא ילך בפחי נפש. ההיא טעמא דפרישו סבוראי משום דלא אמר ליה בסהדי הב ליה, טעמא דתקנתא הוא ולא דיןא, דמכל מקום פטור, דאע"ג דלא אמר בסהדי הב ליה הוה ליה לתקוני ולא לעוותי ואת"ל נמי פשע בהא אפ"ה פטור (כלומר מה שלא נתן בפני עדים הוא כעין פשיעה ומדינא לא נוטל, אלא מתקנה).

והש"ך (צב, סק"ד) – חולק, הרי כתובות (פה). דווקא כשהזכיר לו הלווה לשליח שיקח השטר כשיפרע למלווה, הלא"ה אין חייב לפרוע בפני עדים, וא"כ ה"ה כאן שלא היה חייב לפרוע בעדים ואינו פושע, ומה שנוטל חנווני הוא מדינא ולא מתקנה (שהרי לא פשע).

ולי נראה – שאין כאן קושיא, שבכתובות מיירי שהשליח לא חזר לתבוע מבעה"ב, לכן מה שלא נתן בעדים אינו פשיעה. מה שאין כן כאן שחנווני חזר לתבוע מבעה"ב ווודאי היה צריך לפרוע בפני עדים (והוא פשיעה), כמ"ש הש"ך עצמו (קלה) בערב

שפרע ולא לקח השטר הוא פושע.

ולשיטת בעל המאור והמחבר דס"ל חנווני נוטל מדינא (כמ"ש הש"ך) לא הוא פשיעת חנווני במה שנתן שלא בפני עדים אף שדעתו לחזור ולתבוע, ושאינו ערב שיש שטר למלווה מה שאין כן כאן דהוי כמלווה בפ"ע. וצ"ע, ומסתבר כהרמב"ן שהחנווני נוטל רק בשבועה דלא הש"ך.

סיכום: כשבעה"ב משלם תשלום אחד – דין החנווני.

■ **רמב"ם** – נוטל בלא שבועה, כ"כ המחבר, ש"ך והנתיבות.

■ **רמב"ן** – נוטל בשבועה, כ"כ הר"ן, הרמ"א וקצות החושן.

מתן שניהם

נתיבות (ביאורים ב): אם לא הכחישו זא"ז בחייהם ולא ידעו אם נתן החנווני – יחלקו היורשים, כיון שהספק אצלנו (ולא מפני טענת רמאי). אבל כשהכחישו זא"ז בחייהם (שיש ווודאי רמאי) יהא מונח או יתפשו. ואם אחד נשבע בחייו ואחד לא נשבע עדיין – נותנים ליורשי הנשבע, שחיובו ברור ושל שני ספק שמא לא היה נשבע.

סעיף ג: הקדים בעל הבית מעותיו לחנווני שיפרע לפועלים

סעיף ג: במה דברים אמורים, בחנווני המקיף (פי' נותן בהמתנה) לבע"ה ופורע

לו כל חובותיו, ואחר כך פורע לו בעל הבית.

אבל אם הקדים בע"ה מעות לחנווני, וא"ל: תן לפועלים סלע:

א. אם המחם (פירוש הסיר ומסר הפועל לחנווני, מהפסוק "ומחה על כתף ים כנרת" במדבר לד, יא) **אצל חנווני במעמד שלשתם, והפועלים נתרצו, אין לפועלים על בעל**

זו"מ צ"ב: דין החשוד על השבועה, ובו י"ד סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: החשוד על השבועה אין משביעים אותו..... 187
 סעיף ב: חשוד נקרא מי שנשבע לשקר..... 188
 סעיף ג: הפסול לעדות מחמת עבירה נקרא חשוד..... 191
 סעיף ד: כפר במלווה או בפקדון..... 193
 סעיף ה: אין נעשה חשוד אלא ע"פ עדים שעבר עבירה..... 195
 סעיף ו: תבע התובע שיחרימו למי שידוע שהנתבע חשוד..... 196
 סעיף ז: אם שניהם חשודים על השבועה..... 198
 סעיף זו: היה השומר חשוד, האם המפקיד נשבע ונוטל..... 200
 סעיף ט: נתחייב החשוד שבועה ליטול נשבע הנתבע ונפטר..... 202
 סעיף י: החשוד בטענת ספק אין כנגדו נשבע ונוטל..... 204
 סעיף יא: חשוד שנתחייב בהיסת פטור בלא שבועה, מ"מ מחרימים..... 204
 סעיף יב: חשוד המוציא שטר על היתומים..... 206
 סעיף יג: חשוד שהתחייב היסת, נשבע ואח"כ באו עדים..... 207
 סעיף יד: כזה דנים לחשוד עד שיחזור בתשובה..... 208

סעיף א: החשוד על השבועה אין משביעים אותו

סעיף א: ^אהחשוד על השבועה, אין משביעים אותו לא שבועת התורה ולא שבועה של דבריהם (אלא כנגדו נשבע ונוטל). ^בואם אמר התובע: אקבל שבועתו אף על פי שהוא חשוד (ויפטר), אין שומעין לו.

כ' הרב המגיד: מפורש פרק שבועת הדיינין בגמ' (מא.) שאין חשוד נשבע אפילו היסת, ושם נראה שאפילו רצה התובע (שישבע הנתבע ויפטר) אינו נשבע שהרי בהיסת אין שכנגדו נשבע וזה ברור.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

❖ שורשי הלכה (המקורות)

רמב"ם: תקנת חכמים היא שכל המחויב שבועה מן התורה על טענת ווודאי, אם היה חשוד הרי התובע נשבע מדבריהם ונוטל מה שטען, היו שניהם חשודין חזרה שבועה למחויב לה שהוא הנתבע ומתוך שאינו יכול להישבע משלם.

א.

"החשוד על השבועה"

קצות החושן (א): האם אמרינן מיגו שחשוד על ממון חשוד על השבועה? תוס': החשוד על הממון (גזלן) או שעבר על השבועה חשוד לשבועה רק מדרבנן. וה"מ בגזלן לשעבר שאפשר שבניתיים חזר בתשובה וחזר לכשרותו, אבל אם עכשיו חושדים בו על הממון הוי חשוד על השבועה, ואי אפשר להשביעו על מה שעכשיו חושדים בו, שהרי לא חזר לכשרותו ולא יצא מהחשד [מלבד לעניין עדות שאף גזלן לשעבר פסול].

ובחשוד דרבנן (כגון על גזל לשעבר) חכמים החמירו עליו שכנגדו ישבע ויטול, אבל במקום שלא שייך שכנגדו ישבע (כגון שנים אוחזים בטלית, או כל תובע לחבירו שכמו שזה חשוד לכפור זה חשוד לתבוע שלא כדין) – אז מחייבים שבועה.

אבל בחשוד עכשיו על גזל (כגון נפקד שצריך להישבע שאינה ברשותו) שהוא חשוד עכשיו על ממון, שבועתו לבטלה אפילו מהתורה, ואין להשביעו. מ"מ צ"ע.

"אין משביעים אותו"

ערוך השלחן: וא"ת למה בחנווני

ופועלים משביעים שניהם אף שאחד ווודאי משקר?

וי"ל שבחנווני ופועלים לא נשבעים יחד אלא זה אחר זה, וכשמשיבים הראשון אמרינן ווודאי נשבע אמת והשני ווודאי לא ישבע. ואם ירצה אח"כ גם השני להישבע אמרינן ווודאי אמת נשבע אלא שהראשון נשבע לשקר, וזה כבר עבר. מה שאין כן בחשוד שאנו יודעים שחשוד על השבועה לא נותנים לו להישבע.

"אין משביעים אותו"

סמ"ע (א): טעמו – משום שהוא חשוד להוציא שם שמים לבטלה ויש בזה חילול השם (ולכן לא משביעים אותו).

ואע"פ שעכשיו נוטל התובע בלא שבועה (שמרוויח) כמ"ש הרמ"א (י"א), אפ"ה אין שומעים לתובע להשביע הנתבע, משום חילול השם.

ח' רעק"א: המזיק ממון חבירו בידיים ע"מ לשלם (שאינו רשאי):

• כ' ב"ח בשם מרדכי – מיקרי רשע דחמס (שפסול לעדות ואינו נשבע). כ"כ כנה"ג.

• וביש"ש כ' – שלא נפסל לעדות.

סעיף ב: חשוד נקרא מי שנשבע לשקר

סעיף ב: ^אנקרא חשוד, מי שנשבע לשקר, אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ושבועת שוא וביטוי [טור ס"ג בשם הרא"ש]. ואפילו עבר על חרם שהחרימו הקהל [טור בשם רש"י].

^בויש אומרים דדווקא בשבועה דלשעבר, כגון אכלתי ולא אכלתי, שבשעה שיצאה שבועה מפיו, יצאה לשקר. אבל בשבועה דלהבא, כגון שלא אוכל

ואכל, לא (נקרא חשוד).

כ"פ שו"ע (חז"מ לד – ה): העובר על השבועה, אחד שבועת שוא ואחד שבועת שקר של ממון וביטוי, פסול. ואפילו עבר על חרם שהחרימו הקהל. וי"א שאינו נפסל אלא דווקא בשבועה דלשעבר, דבשעה שיצתה שבועה מפיו יצאה לשקר; אבל בשבועה דלהבא, כגון שלא אוכל, ואכל, לא.

הגה: מי שבאו עדים שעבר על שבועתו, אינו נאמן לומר: שוגג או אנוס הייתי, להכשיר עצמו.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. סנהדרין (כז): "לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס" אלו הגזלנים ומועלין בשבועות.

(ב"י מסימן ל"ד)

שבועות (מד): גבי כנגדו חשוד על השבועה – אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון ואפילו שבועת שווא. וליתני נמי שבועת בטוי? כי קתני שבועה דכי משתבע לשקר משתבע, אבל שבועת ביטוי י"ל שבאמת נשבע. פרש"י: שבועת ביטוי – דלהבא (אוכל או לא אוכל).

עבר על שבועת ביטוי להבא

● **רש"י** – לא נפסל, די"ל שמתכוון לקיימו ואפילו עבר עליה שכפאו יצרו אינו חשוד על שבועת שקר. כ"כ הר"ן בשם ר"ת, רא"ש, מרדכי בשם ר"י והתוס', מרדכי בשם ראבי"ה וריב"א.

● **ב. אבל ר"ת כ'** – שאף העובר על שבועת ביטוי להבא פסול. והראיה (כתובת פה.) לפי גרסת בה"ג: אותה

אישה שנתחייבה שבועה בב"ד ואמרה בת רב חסדא שאותה אישה נשבעה שלא לאכול ואכלה (אע"פ שיש לומר שאמת נשבעה שחשבה שלא לאכול) ופסלוה להישבע. כ"כ מרדכי בשם התוס', ריב"ש בדעת הרמב"ם, ראש, טור, ה"ה בשם רב האי.

סיכום: העובר על שבועת ביטוי (להבא).

- **רש"י** – אינו נפסל שהתכוון לקיימו ולא נשבע לשקר.
 - **אבל ר"ת** – נפסל.
 - **הריב"ש:** מכריע.
- נשבע שלא לאכול ואכל – כיון שעבר בקום ועשה וחייב מלקות, נפסל לעדות ולשבועה. אבל נשבע לאכול ולא אכל – כיון שעבר בשב וא"ת אינו נפסל. וכנ"ד הרמב"ם.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "שבועות העדות"

סמ"ע (ב): פירוש השביעהו ב"ד אם יודע עדות לחבירו ונשבע שאינו יודע (דכ' ויקרא ה' א', "ושמעה קול אלה כו' אם לא יגיד"), ואח"כ נודע שידע.

ובידו, מה שאין כן כאן בשבועה שלא בטוח שהיה מגיע לחיוב שבועה כסבור שיטרחו הדיינים לעשות פשרה. ודברתי על לבו ועשו פשרה, שאם לא כן צ"ע אם נקרא חשוד.

"אפילו עבר על חרם"

ערוך השלחן בשם הגר"א: קבלה חרם דינה כשבועה, כמו שמצינו בשופטים (כא) ביפתח במצפה ולא מצינו שנשבע שם אלא קבלה. ולפי הגר"א – אף בדלהבא נפסל, שעבר על קבלה.

סמ"ע (ו): ואף שחרם גזרו הקהל שלא יעבור על תקנתם והיתה דעתו לקיימו, ורק אח"כ יצרו התגבר עליו, והוא אמינא שאינו חשוד להישבע לשקר כיון שאז בשעה שקיבל עליו החרם או נשבע שלא יאכל לא הוציא שקר מפיו, קמ"ל שנפסל. ולסברת הי"א שדווקא בשבועה לשעבר נפסל, ה"ה בחרם שלא נפסל (דהוי דלהבא).

"שלא אוכל ואכל"

סמ"ע (ז): נקט "שלא אוכל" לרבותא שאף שנאסר עליו האוכל בשבועתו והו"ל כאוכל נבילות שנפסל לשבועה (כמ"ש המחבר סימן ד), מ"מ כאן לא נפסל, שיש מקום ליצר הרע לגרותו כיון שלא אסרתו התורה, ולכן אינו חשוד להוציא שבועת שקר מפיו.

אורים (ה): שלא אוכל – ואין זה דומה לאוכל נבילות, דקיל ליה הואיל ומותר לכל אדם ואין שבועה יוצא לשקר מפיו, ומכל שכן בנשבע דיאכל ולא אכל דלא עשה מעשה כלל, ולפי"ז ה"ה בחרמי הקהל יש חילוק בין חרם דלעבר בין חרם דלהבא. כ"כ נתיבות (ח' ג).

ומיירי שנעשה המעשה בזמן קרוב שוודאי לא שכח העדות. שאם לא כן לא היה הנפסל (שמא שכח העדות).

וכ' הש"ך – שכ"כ הר"ן. אבל מהרשב"א מוכח, שבכל עניין אין יכול לומר שכחתי. כ"כ הסמ"ע עצמו (סקי"ג). ותימה על הסמ"ע !

סמ"ע (ג, ד, ה): שבועת הפקדון – שנשבע שלא הפקיד אצלו ונתברר שהפקידו. ואם ראו בידו בשעת התביעה נעשה חשוד אף שלא נשבע. שבועת שווא – פירוש שבועת שווא שנשבע לשנות את הידוע כגון על עץ שהוא אבן או נשבע על עץ שהוא שקר. שבועת שקר – בשעה שנשבע ידע שהוא שקר. שבועת ביטוי – לשון דקרא 'לבטא בשפתים להרע או להטיב', שנשבע שאכל ולא אכל או איפכא.

אורים (ג) – ופקדון דנקט לאו דווקא, הוא הדין דכפר במלווה ונשבע לשקר ג"כ פסול וחשוד.

"שבועת שווא"

פת"ש (א): כ' בת' חו"י – מעשה בא לפני באחד שתבע שדכנות וזה כפר שמעולם לא דיבר עמו בזה, וכשאמר התובע שיביא ראיה כעס הנתבע ורץ אל המזווה ואמר "הרני נשבע בשם שד"י שאם יביא ראיה ואתחייב שבועה אשבע ולא אתפשר עמו", אח"כ הראה התובע כתבו וגם שאר ראיות והוצרך לתת לו שכר שדכנות.

אחר זמן בא הנתבע לדין (אחר) ונתחייב שבועה, והסתפקתי אם נקרא שבועה שעשה קודם (ליד המזווה) שבועת שווא (ונפסל שוב לשבועה). שאם היה נשבע שיאכל נבלות ווודאי היה נפסל כיון שנבלות דבר מצוי

"דווקא לשעבר"

פת"ש (ג): כ' כנה"ג – כיון דהוי ספקא דדינא, לא מוציאים ממון ופטור הנתבע בלא שבועה.

ושער המשפט (ב) כ' – נראה הפוך, כיון שהספק אינו בגוף השבועה, אלא ספק אם אפשר להשביעו, א"כ הוי חייב שבועה ואינו יכול להישבע שמשלם.

לא מבעי למ"ד אף בדבר דלא הו"ל לדעת אמרינן מתוך שאינו יכול להישבע משלם (כ"ד הש"ך), שאף שלא פשע (שהרי לא היה לו לדעת) משלם, ה"ה כאן. אלא אפילו למ"ד ל"א מתוך שאינו יכול להישבע

משלם אלא בדבר דהו"ל לדעת (שיטת התוס', רא"ש רשב"א), כאן בשבועה להבא רשע הוא כיון שעבר על שבועתו, נהי דאינו נפסל משום שכפאו יצרו מ"מ עבירה עשה ואי אפשר להשביעו ומתוך שאינו יכול להישבע משלם.

תומים (ב): גם בשבועת עדות שהשביע שאם יודע עדות שיבא ויעיד והוא שתק ולא ענה דבר רק לא העיד, לא נעשה חשוד, דבשעה שהשביעו לא יצא מפיו לשקר דהיה יכול באמת להעיד, רק אחר כך לא העיד שעובר על שבועה, והוי ממש כנשבע שלא אוכל ואכל.

סעיף ג: הפסול לעדות מחמת עבירה נקרא חשוד

סעיף ג: א. וכן הפסול לעדות מחמת עבירה, בין עבירה של תורה כגון מלווה ברבית או אוכל נבילות וכיוצא בהם, בין של דבריהם כגון מפריחי יונים ומשחקים בקוביא – נקרא חשוד.

ב. וכל מי שחשוד ליקח ממון חבירו – חשוד על השבועה, ג. ודווקא שיש עדים שלקח ממון חבירו, אבל בלא עדים אינו חשוד, דשמא (ספק) מלווה ישנה יש לו עליו שבשביל כך תפס אותו.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. שבועות (מה.): משנה – שכנגדו חשוד על השבועה כיצד:

אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון ואפילו שבועת שוא (איסורי דאורייתא), היה אחד מהן משחק בקוביא (איסור דרבנן) ומלווה ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית שכנגדו נשבע ונוטל.

ב"י – וכל הפסול לעדות פסול לשבועה. **✓ כ"פ הטור:** וכן הפסול לעדות מחמת עבירה בין בעבירה של תורה כגון מלווה ברבית או אוכל נבילות וכיוצא בו בין של דבריהם כגון מפריחי יונים ומשחקי בקוביא נקרא חשוד.

כ' המרדכי בשם ראב"ן: המרים יד על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע ושכנגדו נשבע ונוטל עד שישוב מרשעו.

דלא נפסל בלא הכרזה, אבל לגבי עצמו פסול בלא הכרזה. ולכן – אם חייבים לאחרים – נקרא חשוד וכנגדו נשבע ונוטל. ואם חייב שבועה לאחרים, שאם לא ישבע יפטר לגמרי מיקרי אינו חשוד וישבע, שלא מפסידים אחרים כ"ז שלא הכריזו עליו.

"כגון מפריחי יונים"

פת"ש (ד): כ' בשער משפט (ג) – לדעת הי"א בסימן (לד-ג) בהגה – דלענין פסול לעדות משום עבירה דרבנן בעינן שעבר משום חימוד ממון, ה"ה הכא לענין לפוסלו לשבועה דלא פלוג רבנן בתקנתן (אבל עבירה שאין בה חימוד ממון לא נפסל).

ג. "מלווה ישנה יש לו עליו"

סמ"ע (י): שני אופנים שלא נפסל האדם, (א). מכוח מלווה ישנה (ב"מ ה:).

(ב). דאמרינן אשתמוטי הוא דמשתמיט (פ"ש משתמט עתה עד שיהא לפרוע, אבל אינו מתכוון לגזול). (ב"מ ו.).

אשתמוטי לא שייך רק בהלוואה (ס"ד) שמשתמט עד שישגי המעות ויחזיר לו ולא מתכוון לגזול, ובזה אף שבאו עדים שראו המעות בידו בשעה שכפר, אמרינן משתמיט (עד שיוציאונו לשעתו ואח"כ ישלם לו), מה שאין כן בפקדון שהוא בידו.

ומלווה ישנה שייך רק בפקדון ולכן כופר עכשיו עד שיתברר לו האמת, אבל לא ישבע לשקר, וזה דווקא שלא נחשד בעדים שאז תולים שמא מלווה ישנה יש לו עליו. אבל אם באו עדים שלקח ממון חבירו, אז מספיקא דמלווה ישנה לא מכשרינן ליה.

ב. ב"מ (ה:): גבי שנים אוחזים בטלית, ונימא מיגו דחשוד אממונא חשוד נמי על השבועה (איך כ"א נשבע ונוטל)? אביי אמר – חיישינן לספק מלווה ישנה שיש לו עליו (יתכן שבעל הטלית לווה בעבר כסף מהתוקף, והמלווה אינו יכול לתבוע את הכסף משום שעבר זמן רב משעת ההלוואה והלווה שכח מההלוואה, ולכן הוא תוקף את טליתו כדי לגבות את חובו כדין כל מלווה שיכול לגבות אפילו מהבגד שעל הלווה – ועל זה משביעים אותו שאכן כדין תקף את הטלית, ונוטל חצי עבור חובו).

ג. כ' הרא"ש: הרי"ף הביא רק את דברי אביי, משמע שבעלמא החשוד על הממון חשוד על השבועה ושאני הכא שתלינן בספק מלווה ישנה כל שאין עדים, אבל כשיש עדים שלקח ממון חבירו נפסל שהרי יש כאן גזל ווודאי, וספק מלווה ישנה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "בין של דבריהם"

סמ"ע (ח): פירוש וכ"א נפסל לפי עניינו, על איסור דאורייתא נפסל מהתורה ועל איסור דרבנן נפסל מדרבנן (וכמ"ש, בסימן ל"ד-ג).

פת"ש (ג): כ' רעק"א – פסול מדבריהם וצריך הכרזה כדי שיפסל, וה"מ לענין עדות אבל לענין שבועה נפסל אף בלא הכרזה. כ"כ מהר"מ שיף. מ"מ התוס' – ס"ל שאף לשבועה צריך הכרזה לפסלו.

ולענ"ד: פסולי דרבנן שעדיין לא הכריזו עליהם: כל שהוא הפסד לאחרים תקון רבנן

"(ספק) מלווה ישנה"

סמ"ע (יא): יש לגרוס "ספק מלווה ישנה" ע"פ הגמרא שנתבע זה עצמו מסתפק אם נשאר לו ביד התובע ממון כל כך ורוצה לתפוס בינתיים עד שיתברר לו מתוך פנקסו אם חייב לו, ואם לא יחזיר לו, מש"ה משביעים אותו ואז לא ישבע עד שיהא ברור לו. והע"ש כ' – שחמור לאנשים ספק איסור שבועה מספק גזל.

"מלווה ישנה"

קצות החושן (ג): כשמחל לו כל המלוות ישנות, האם יש חיוב שבועה? מזה משמע דס"ל מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא. ולמ"ד (ב"מ ה:) לא אמרינן מיגו דחשיד אין אנו צריכין להך טעמא. וכ' והר"ן – נפק"מ אם מחל לו כל התביעות וכל המלוות שיש לו עליו, שאז כבר אין לתלות בספק מלווה ישנה ופטור משבועה אם כופר, למאן דאמר דמיגו דחשוד על הממון וכו'. ולפ"ז: צריך לדקדק כשנתן לו פטור עד

היום ונתהווה איזה טענה ותביעה דלא שייך אשתמוטי (כגון נשבע ונוטל) אין משביעים אותו. ולא ראיתי נזהרים בזה.

קצות החושן (שם): האם שייך ספק מלווה ישנה כשתבעו ריבית קצוצה?

כ' שטמ"ק בשם הרא"ה: אם טענו "ריבית קצוצה נטלת ממני" והלה כופר, ישנה מחלוקת (ר' יוחנן ואב"י) אם נשבע.

ול"ד לנגזל שלכו"ע נשבע, שבגזלן אם פורש מהשבועה ומשלם מתקן איסור גזלה (ולכן יש לומר שע"כ אצלו בגלל ספק מלווה ישנה, שהרי יוכל אח"כ כשיתברר לו להחזיר ולתקן) אבל בריבית ברגע שלקח לא יכול לתקן איסור הריבית לפי הרמב"ן (ולא שייך ספק מלווה ישנה, שברגע שלקח שוב לא יכול לתקן איסור הריבית) לכן יש מחלוקת אם ישבע.

מיהו לפי שו"ע (יו"ד סוף קס"ט) שכתב שנשבע אף על הריבית, משום דס"ל דלא משמע לאינשי שלא יכול לתקן איסור ריבית (וכתלמידי הרשב"א), ולכן תולים בספק מלווה ישנה (שיש חשש שמא ע"כ אצלו שחשב שאם יתברר שאין לו מלווה ישנה יחזיר הריבית ויתקן).

סעיף ד: כפר במלווה או בפקדון

סעיף ד: ^אהתובע לחבירו מלווה שהלווה וכפר, אף על פי שמביא עדים להכחישו, אינו חשוד, כל זמן שלא נשבע. אבל הכופר בפקדון, הוי חשוד אף על פי שלא נשבע, והוא שיש עדים שראוהו בידו בשעה שכפר.

^ב(ומיהו אם רוצה לשלם הפקדון, אף על גב דעובר על "לא תחמוד" אינו נפסל) (דלא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו – סמ"ע), [הגהות מרדכי].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"מ (ה:): א"ר אידי בר אבין א"ר חסדא, הכופר במלווה כשר לעדות, בפקדון פסול לעדות.

פרש"י: במלווה כשר – שאין דעתו לגזולו אלא משתמט. בפקדון – אין השתמטות שהרי אסור לו להשתמש בפקדון והוא נמצא בעין (שאם היה נאבד היה טוען שאבד ונפטר).

שם: ומיירי שיש עדות שראו בידו הפקדון כשכפר (שאם לא כן שמא משתמט עד שימצאנו).

ב. כ' הגמ"ר: אם כפר בפקדון ולא רצה להישבע אלא שילם, אף שעבר על איסור "לא תחמוד" מ"מ כשר לעדות (שלאנשים איסור לא תחמוד לא חשוב איסור רק כשאנו משלם).¹⁷

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "התובע לחבירו מלווה"

קצות החושן (ד): הכופר במלווה ונשבע האם נפסל כמו בפקדון ?
הרי"ף בשערים: הכופר במלווה ונשבע לא נעשה חשוד, והראיה במשנה (שבועות מה).

גבי כשכנגדו חשוד על השבועה קתני "שבועת הפקדון", ולא קתני שבועת המלווה. משמע ששבועת המלווה לא נעשה חשוד. כ"ד המרדכי וריב"א.
אבל בת' מהר"ש הלוי – האריך לחלוק על הרי"ף.

ונ"ל שאין טעמו של הרי"ף משום אשתמוטי (דכשנשבע לא שייך אשתמוטי, וכי בגלל זה ישבע לשקר). אלא טעמו: בגלל לשון השבועה, שבמלווה נשבע "איני חייב לו" ושמא כנגדו היה חייב לו ממקום אחר (והרי החובות התקצצו) ונשבע אמת. מה שאין כן בפקדון שנשבע "לא הפקיד אצלי" וכיון שבאו עדים שהפקיד הרי ווודאי נשבע לשקר.

ודברי הרי"ף והריב"א נכונים לדינא, דדווקא בכופר בפקדון לא חיישינן למלווה ישנה כיון דאינו נאמן וגזלן הוא וגזלן פסול לעדות, אבל בכופר במלווה דלא מיפסל בכפירתו דאפשר לומר שיחזיר אח"כ ואשתמוטי קא משתמיט, ומשום שבועה לא מיפסל דמנא ידעינן דנשבע לשקר, דלמא באמת יש לו כנגדו כיון דנשבע סתם שאינו חייב, ואילו היה נשבע בפירוש שחייב לו אף על גב דאינו נאמן לא מיפסל.

וכ' הגמ"ר בשם הרי"ף בשערים: אף כפר במלווה ונשבע עכ"ז כשר.
וביאר הגהות דרישה ופרישה – דאמרינן מלווה ישנה יש לו עליו כשנשבע שאינו חייב לו התכוון לגבות מלווה הישנה.
אבל הד"מ – לדעת התוס' כשנשבע נפסל.

¹⁷ כ' ד"מ בשם הרא"ש: מה שכופר בפקדון ולא היו עדים שראו בידו לא נפסל, ה"ד בפקדון מסוים שיש לתלות שמשתמט עד שימצאנו, אבל בפקדון מעות או שווה כסף שאינו חפץ מבורר הוחזק כפרן אף בלא עדים (כיון שאין לו להשתמט עד שימצאנו, שעכ"פ חייב להחזיר את ערכו אף שנעלם לו). וצ"ע.

"אפילו שמביא עדים"

סמ"ע (יב): הכלל בזה דאחזוקי אינשי בחשודים לא מחזקינן וכל שנוכל לתרץ העניינים נתרץ.

ולכן במלווה שלהוצאה ניתנה אמרינן שמשתמט עד ששיג המעות ולא מתכוון לגזול.

אבל בפקדון שלא ניתן להוצאה וראו בידו אין לו מקום להשתמט אמרינן ווודאי התכוון לגזול ונפסל. ואף בפקדון אם אין עדים שראו בידו אפשר לתרצו שנעלם ממנו ומשתמט עד שימצאנו.

"אבל הכופר בפקדון"

סמ"ע (יג): ואם לא כופר אלא טוען שתופסו בשביל מלווה שיש לו בידו נאמן עד כדי דמיו אם לא היו עדים שהפקידו, וגם עתה לא ראו בידו.

"והוא שיש עדים"

סמ"ע (יד): ת' הרא"ש – פעמים נחשד אף שאין עדים, כגון שראובן הפקיד ביד שמעון מעות להתעסק עבורו ושמעון כפר, ונודע שנתן לו – נעשה חשוד, שאין לו להשתמט שהרי יכול לומר הוצאתי המעות בעסק לטובתך, ולכן מה שכפר נעשה חשוד. והד"מ – השאיר בצ"ע ולפענ"ד – דבריו פשוטים בטעמם.

סעיף ה: אין נעשה חשוד אלא ע"פ עדים שעבר עבירה

סעיף ה: א אין אדם נעשה חשוד עד שיבואו עליו עדים שעבר עבירה שנפסל בה. אבל המודה מעצמו שהוא חשוד, ושעבר עבירה שנפסל בה, אף על פי שחושדים אותו ואין ראוי לעשותו עד לכתחלה (כלומר למסור לו עדות, אבל פשוט שאם כבר יודע עדות כשר – ש"ך), אם נתחייב שבועה להפטר מתביעה שתובעים אותו, משביעין אותו (ואומרים לו אם אתה אומר אמת שאינך חייב להתובע השבע, ואם שקר אתה אומר הודה לבעל דינך – סמ"ע).

ב אבל אם הוא מהנשבעים ונוטלים, אינו נשבע ונוטל (דלחייב עצמו נאמן – סמ"ע).

ג ויש מי שאומר שאם נתחייב שבועה להפטר, כיון שהוא אומר שהוא חשוד, אם רצה התובע, נשבע ונוטל.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א רמב"ם: אין אדם נעשה חשוד עד שיבואו עדים שעבר עבירה שנפסל בה, אבל המודה מעצמו שעבר עבירה שנפסל

בה, אף שחוששים לו ואין ראוי לעשות עד לכתחילה, מ"מ אם נתחייב שבועה משביעים אותו. אף שאינו רוצה להישבע אומרים לו: ממ"נ אם אתה טוען עכשיו אמת תשבע ולא מפני שעברת עבירה אסור

ב. "שאם נתחייב... נשבע ונוטל"

ש"ך (ו): ה"ד שבועה דאורייתא אבל היסט להפטר אין כנגדו יכול לומר הרי הודית שחשוד אתה והודאת בע"ד כמאה עדים ואשבע בעל כורכך ואטול. שהרי הנתבע יאמר לו אם אתה מאמין לי כמאה עדים הרי אני פטור בלא שבועה דתקנתא לתקנתא לא עבדינן, אלא הנתבע נשבע היסט ונפטר.

"אם רצה התובע נשבע ונוטל"

סמ"ע (יח): דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי. ואם התובע לא רוצה להישבע, נשבע הנתבע או משלם, דלאו כל כמניה הנתבע לפטור עצמו משבועת הטענה שהוא חשוד. מ"מ כשידוע שהוא חשוד אין משביעים אותו אף אם התובע ירצה.

"אם רצה התובע נשבע ונוטל"

אורים (יג): דיכול לומר פ"ך ענה בך דאתה חשוד ואיך תשבע ותפטר הא הודה דהיה חשוד. וכ' הש"ך (ו) – דליכא למ"ד דחולק ע"ז. ובתומים (ה) כ' – נראה דיש חולקים בזה.

לך להישבע אמת, ואם אתה טוען עכשיו שקר תודה לבעל דינך.

וכ' ה"ה – ופשוט הוא, שאין אדם נפסל ע"פ עצמו.

ב.כ' ה"ה בשם הר"מ: וה"מ בנתבע (שנשבע ונפטר) אבל בתובע שנשבע ונוטל שאמר חשוד אני – נאמן להפסיד לעצמו. כ"ד הרמ"ה.

ג.כ' הרמ"ה: ואם נוח לו לתובע להישבע במקום הנתבע וליטול – נשבע ונוטל. תמה הב"י – אף שנוח לתובע להישבע וליטול, אם לנתבע לא נוח, האיך ישבע הלה ויטול על כרחו. וי"ל – כיון דנתבע אומר חשוד אני לפי דבריו הוי ליה חשוד על השבועה ושכנגדו אם ירצה להישבע ישבע ויטול על כרחו של נתבע.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "עד שיבואו עליו עדים"

פת"ש (ה): כ' בת' חות יאיר – צ"ע אם דיין אחד יודע שזה חשוד ושני דיינים שעמו אין יודעים? והנכון שימנע מן הדין.

סעיף ו: תבע התובע שיחרימו למי שידוע שהנתבע חשוד

סעיף ו: א. מי שנתחייב לחבירו שבועה, ושאל שיחרימו בבית הכנסת על מי שידוע שזה עבר שבועה, השואל כן, ראוי לנזיפה (ח"ו לא תהא כזאת בישראל לבייש את בן ברית ברבים – טור).

ב. אבל אם אמר בוודאי שיש לו עדים שידועים שעבר על השבועה, ואינם רוצים להעיד עד שיחרימו בכה"כ, הרשות בידו להחרים בכה"כ.

ג. הגה: ואותן היודעים, לריכין להעיד כמו בשר עדות, שהוא באס לא יגיד וגו' (ויקרא ה, ח) [ב"י בשם הרשב"א].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ת' הרא"ש: מי שנתחייב לחבירו שבועה, ושאל שיחרימו בבית הכנסת על מי שיודע שזה עבר על שבועה – השואל כן ראוי לנזיפה.

ב. והרשב"א בת': אבל מי שנתחייב לחבירו שבועה דאורייתא, והתובע אומר שיש לו עדים שהוא חשוד ואינם רוצים להעיד עד שיחרימו בבית הכנסת (שחוששים מהנתבע) יכול התובע להחרים בבית הכנסת על כל מי שיודע עדות שיבוא להעיד.

ג. ואותן היודעים – צריכים להעיד כמו בשאר עדות שהוא באס לא יגיד וגו', שאע"פ שאינם עדי התביעה מ"מ ממומנו של זה תלוי בעדותם.
ב"י: ונראה שהרא"ש והרשב"א חלוקים. ובבד"ה – מיישב: שהרא"ש מירי שאין זה

יודע שעבר הלה על השבועה אלא רוצה להחרים שמא ימצא מי שיודע שעבר על השבועה, לזה נזופים בו. אבל הרשב"א מירי שיודע ווודאי שהוא חשוד ויש עדים אלא שאינם רוצים להעיד, שאז הרשות בידו להחרים.

הרשב"א: כ' בעה"ט בשם הרי"ף – מי שנשבע היסת ונפטר, ואח"כ בא כנגדו עד אחד (שצריך להישבע שבועה דאורייתא נגדו) חוזר ונשבע שבועה דאורייתא נגד העד (ולא מהני היסת שכבר נשבע).¹⁸

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "בוודאי שיש לו עדים"

ש"ך (ז): כ' הב"ח – דווקא כשמביא עדים לב"ד ואינם רוצים להעיד עד שיחרים בבית הכנסת.
כיו"ב כתב הט"ז – שאם רק התובע טוען שיש לו עדים לא מהני, דסתם יטען כן

הקשה קצות החושן (ה): הרשב"א עצמו כתב לעניין ריבית שאם טען לקחת ממני ריבית – אין משביעים הנתבע, שלפי דברי התובע חשוד הוא ?

וי"ל דשאני התם שאם אתה מאמין לתובע שלקח ממנו ריבית הרי הוא חשוד, ואם אין אתה מאמין שלקח ריבית שבועה זו למה. מה שאין כן כאן השבועה על עניין אחר (והחשד על עניין אחר) ואין אנו מאמינים לזה שאינו נפסל לחצאין.

¹⁸ **כ' הרשב"א:** כל שהתובע טוען ברי שהנתבע חשוד מ"מ לא מצא עדים על כך, האם הפסיד תביעתו, כיון שלפי דבריו אי אפשר להשביע הנתבע, וגם התובע לא יכול להישבע וליטול כיון שאין לו עדים שהנתבע חשוד? ויש אומרים שאין נמנעים מלהשביע הנתבע מפני חשד בעל דינו, לפי שאין פוסלים אותו לחצאין, שמצד אחד יהא חשוד שאינו נשבע וכשר לגבי עלמא, ואף אם יש עד אחד שהוא פסול אינו נפסל לחצאין שיהא פסול לאחד וכשר אצל אחרים. וכנ"ד חכמי פרובינציה.

והתומים (ו) – מיישב את שיטת הרא"ש והרשבא: אם בעל דין שואל מב"ד שיחרימו על ידי שליח בית דין, אסור, כי נראה כאילו יש לבית דין חשד בו שהוא חשוד, ואין לך בושה גדולה מזה. אבל בעל דין יכול לעמוד בבית הכנסת ולומר בחרם ומשביע אני על כל מי שיודע שפלוגי חשוד שיבוא ויעיד, שזה אין בזיון לחבירו, שכך מטבעו של בעלי מריבה לדבר (וכן מדויק מלשון הרא"ש והרשב"א כמ"ש המחבר כאן).

ויבוש הנתבע ברבים, אלא מיירי שיודעים הוכחה לדבריו, דהיינו שאותם העדים משתמטים להעיד.

סמ"ע (כ): בב"י ובד"מ הבינו שיש מחלקות בין ת' הרא"ש (הרישא) לת' הרשב"א (סיפא), מדכתב המחבר כאן שני דינים אלו להלכה נתבאר דלא פליגי אהדדי, דבכה"ג דטוען ווודאי יש לי עדים ואינם רוצים להעיד בלי חרם, הרא"ש מודה, וכן נראה עיקר.

סעיף ז: אם שניהם חשודים על השבועה

סעיף ז: ^אמי שנתחייב שבועה דאורייתא והוא חשוד על השבועה, שכנגדו נשבע ונוטל, אם טען עליו טענת ווודאי (ואם טוען התובע ספק עיין לקמן סעיפים ה, י).

^בואם שניהם חשודים – חזרה שבועה לנתבע, ומתוך שאינו יכול להישבע, משלם. ^גהגה: וי"א דיחלוקו [טור בשם רב האי והרא"ש ומרדכי וב"י בשם ר"ת], וכן נראה לי לדון, דהמוליא מחזירו עליו הראיה.

^דוי"א דהא דבחשוד כנגדו נשבע ונוטל דווקא שלא היה יודע כשעסק עמו שהיה חשוד, אבל כלאו הכי, לא, דאם לא כן כל אחד יעסוק עם החשוד וישבע ויטול [רי"י והגהות מרדכי]. ויך חולקים [תשובת הרא"ש].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^אשבועות (מד:): כל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא משלמים, ואלו נשבעים ונוטלים... כנגדו חשוד על השבועה. פרש"י: נשבעים ונוטלים – מתקנת חז"ל. כ' הרמב"ם – ודווקא שתבעו ווודאי שאם

טען עליו טענת ספק איך ישבע מספק כשיהפכו עליו השבועה.

^בשבועות (מה:): היו שניהם חשודים חזרה השבועה למקומה – דברי רבי יוסי. ר"מ אומר – יחלוקו.

^געוד שם (מז:): ר"נ תני במתניתין – ר'

מסייעו, דכיון שנתחייב הנתבע שבועה בעד אחד לא יוכל העד לפטור התובע משבועה. וכ"ה ברא"ש. כ"כ הנהיבות.

"שכנגדו נשבע ונוטל"

סמ"ע (כא): הקשה התוס' – וא"ת למה לא נאמר מתוך שאינו יכול להישבע משלם?

■ **וי"ל** – דשאני הכא שהנתבע ברצון היה נשבע אלא שאנו לא מניחים אותו להישבע, ולכך לא ישלם.

■ **ועי"ל** – שאם היה צריך לשלם לא שבק ליה חיי, שכל העולם יביאוהו לידי שבועה ויטלו כל אשר לו בלא שבועה. וכן תירץ הע"ש.

וסיים הסמ"ע: ותירוצ זה לא נהירא – שהרי הרמ"א פסק שאם ידע שכנגדו חשוד ממילא נפטר החשוד בלא שבועה, קשה, כשלא ידע שהוא חשוד למה שכנגדו נשבע.

■ **והט"ז כ'** – דלא קשה, שהתובע טוען שלא ידע שהוא חשוד, וכיון שיש חשש שמא ידע כן ובא להוציא מהנתבע בלא שבועה, ולכן תיקנו שהתובע אינו נוטל אלא בשבועה.

ג. "וי"א ליחלוקו (כששניהם חשודים)"

ש"ך (ט): והוא כר"מ בגמרא. כ"פ הרבה פוסקים (רב האי, ר"ת, רא"ש, מרדכי), וכן הוא העיקר מהש"ס.

וכן עיקר שהוא מצד הדין, ולא מטעם המוציא מחבירו מעליו הראיה.

ד. "אבל כללוא הכי לא"

יוסי אומר יחלוקו (ולא ר"מ), ועבד עובדא דיחלוקו כרבי יוסי (שהלכה כמותו נגד ר"מ).

חזרה שבועה למקומה – להיכן חזרה? ורבותינו שבבבל אמרו – חזרה שבועה לסיני, שהשביע הקב"ה על "לא תגזול" והוא יפרע מן הכופר ממון מחבירו, אבל ב"ד אין נזקקים לו.

רבותינו שבא"י אמרו – חזרה שבועה למחויב לה, ומתוך שאינו יכול להישבע משלם.

להלכה:

- **✓הרי"ף** – הלכה כמ"ד שחזרה שבועה למחויב לה ומתוך שאינו יכול להישבע משלם, שהרי רבא שהוא בתראה פסק כמותו. וכנ"ד הר"י, רמב"ם, ב"י והשו"ע.
- **✓ורב האי** – כר"נ שיחלוקו. כ"כ ר"ת, רא"ש, ד"מ והרמ"א.

ד. **הראב"ד**: חשוד כנגדו נשבע ונוטל – ה"מ כשלא ידע שהוא חשוד, אבל ידע הוא הפסיד על עצמו.

כ"כ ד"מ בשם הגמ"ר – אם ידע מתחילה שחשוד הוא אין כנגדו נשבע, שאם לא כן לא שבקת חיי לכל החשודים, שכ"א יעסוק עמו וישבע ויטול.

אבל ר"ת והרא"ש כ' – שאפילו ידע מראש נשבע כנגדו ונוטל.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "שבועה דאורייתא"

ש"ך (ח): בין מודה במקצת או עד אחד כנגדו נשבע ונוטל, ול"א שהתובע יטול בלא שבועה בעד אחד, כיון שעד זה

ד. "ואם הצעל מודה שצאו הכלים

לרשותו"

אורים (יח): אין הבעל נעשה שואל במה ששאלה אשה, אבל מ"מ נעשה שומר חנם עליו ולכך צריך שלשה שבועות הללו (תומים ז).

ה. "שהיא מעוברת"

פת"ש (ד): למה לא משביעים מעוברת?
 • או"ת – י"א כדי לא לסכן העובר, וקשה מסוטה הרי משקים אף למעוברת ולא

ממתינים עד שתלד. ולכן דין זה אין שורש כלל.

• ול"נ – שלא מטעם סכנת העובר אלא סכנת האישה עצמה בלידה, שהרי בשעת סכנה (שעת הלידה) השטן מקטרג, שאפילו שבועת אמת יש בה סכנה כדאיתא בגיטין (לה.).

ואין ראייה מסוטה ששם לא חוששים לסכנת האישה שאם נטמאה הלעיטה ותמות, ואם לא נטמאה אין לחשוש שהתורה מבטיחה לה "וניקתה ונזרעה זרע" שתלד ברווח. ולכן דינו של הרמ"א אמת ויציב.

שאלות ממבוזני הסמכה לדיינות

באדיבות ארץ חמדה מכון גבוה ללימודי היהדות ירושלים,
 ולעקיבא כהנא על הקובץ. הזכויות על השאלות שמורות להם

(www.eretzhemdah.org)

סימן פז

1. א. קי"ל מודה במקצת שאמר הילך המקצת שאני חייב בו אינו נשבע ש"ד אלא היסת. פרט 2 אופנים שישבע דאורייתא גם אם טוען הילך. סעיפים א-ד. מודה במקצת שאמר לתובע הילך, האם חייב על השאר שבועת היסת?
 ב. מפני מה הילך פטור משבועה שם.
2. האומר הילך אבל אינו בידי אלא הוא בביתי וקח משכון עליו האם נפטר משבועה דאורייתא? סעיף ב'
3. מה הדין באם נותן לו המחאה האם נחשב הילך? סעיף ד' עיין ש"ך סק"י
4. תבעו נ' של חבלה ונ' של הלוואה והלה כופר בכל. סעיף ה' עש"ך סק"יג, קצות סק"ז,

מבחני הסמכה לרבנות

נתיבות סק"ג. ועיין גם ס"י ע"ה סעיף ה' בקצות סק"ב ונתיבות סק"ד

5. א. הנשבע ונוטל וע"א מסייעו, האם יכול לפוטרו משבועתו כדי שיטול ללא שבועה, ציין מקור בגמ' טעם וראיות. סעיף ו' ברמ"א ועיין גם סימן ע"ה סעיף ב'.

ב. ציין המקרים שהכל מודים שעד המסייע פטור משבועה. ומה הראיות בגמרא. שם עיין רעק"א, ש"ך סק"ז.

ג. כתיבת יד התובע מסייעת לנתבע, האם פטור משבועה? סעיף ו' וברמ"א

6. דין עד המסייע במשאל"מ ודין עד המסייע בטוען הנתבע טענה שא"א להאמינה אלא ע"י מיגו דטענה אחרת, ודין עד המסייע באומר איני יודע אם פרעת"ך? סעיף ו' ברמ"א ועיין ש"ך סקט"ז, קצות סק"ט, דגול מרובה.

1. מנה את כל ההבדלים בין חיוב שבועה מן התורה לבין חיובים בשבועה דרבנן. והאם מועילה תפיסה בשבועה דרבנן ש"ך ס"ק כג. יש להוסיף נקיטת חפץ, וכן שבועה על שבועה – ש"ך ס"ק סה. תפיסה – סעיף י' ובנו"כ.

2. א. האם שבועה מעיקר הדין צריכה להיות בפני בי"ד או עדים? סעיף כ"ז ועיין גם סעיפים , טז-יז. (2*).²⁴

ב. תביעה לעסקא שנעשית באיסור האם יש על זה חיוב שבועה? סעיף כה ברמ"א

וע"ע סימן עה סעיף ח ופת"ש שם סק"ו, וסימן צב קצות סק"ג (2*)

3. ראובן תובע מחבירו שיחזיר לו מעות של צדקה שהפקיד אצלו והוא יחלקם לעניים, והנפקד משיב שכבר החזיר לו ממונו האם יש לחייב הנפקד שבועת היסת ציין הדין בשו"ע ונימוקו.

4. מנה את השבועות של טענת ווודאי ושבועות על טענת ספק וההבדלים שביניהם, ומה קורה אם התובע תפס או אם הנתבע אינו רוצה להשבע? כל הסימן

סימן פח

1. קי"ל "אין מודה מקצת הטענה חייב שבועה אלא אם כן כפר לפחות שתי מעין כסף והודה בפרוטה". הבא שני אופנים שאין צורך לכפור שני מעין אלא אפילו כפר פרוטה חייב?

2. ראובן תבע את שמעון שחייב לו שק חטים ושמעון השיב איני יודע אם אני חייב לך חטים או שעורים איך הדין? סעיף יז

²⁴. הערה: כשמופיע * - פירוש כמה פעמים הופיעה שאלה במבחנים קודמים. דוגמא: 2* – שאלה זו הופעה

3. התובע חבירו מלווה ומודה לו בחמישים פקדון, או שכירות ומודה לו בשאלה, האם מקרי הודאה ממין הטענה. סעיף יט עש"ך, גר"א, קצות.

סימן פט

1. שכיר שעשה מלאכה אצל בעה"ב וכעת תובע את שכרו, ובעה"ב טוען שכבר פרע כל שכרו או מקצתו. מה דינו ובאיזה אופן ישבע השכיר ויטול ובאיזה אופן ישבע בעה"ב ויפטר. ומה הדין אם מתו השוכר והמשכיר (2*) סעיפים ב-ד

סימן צא

1. א. האם פנקס של חנווני שרשום בו חובות, מחייב את הלקוחות?
ב. יורשים מצאו בפנקסו של אביהם שמת שחייב לפלוני כסף, האם היורשים חייבים לשלם? סעיף ה' ועיין בה"ט, פת"ש. ועיין סימן ק"ז סעיף יב, סימן סט בב"י בשם תשובת תשב"ץ שחולק.
2. לעניין מה סומכים על פנקסו של אדם שכתוב בו חשבונותיו, ולעניין מה אין סומכים? סימן עה סעיף כב, סימן פא סעיף יח וסעיף כג, סימן צא סעיף ד – ה, (סימן קז סעיף יב)

סימן צב

1. מלווה הצריך להישבע והוא חשוד. סעיף ט' ועיין ש"ך
2. א. קיי"ל דאין אדם משים עצמו רשע. מה הדין לגבי ממון, האם משים עצמו רשע? סעיף ה'
ב. מה הדין אם ע"א אומר כדבריו? עיין סימן ל"ד בפת"ש סקל"ח
ג. מה הדין אם ראינו שעשה איסור האם יש לתלות שלא ידע מהאיסור אם אמרי' אין משים עצמו רשע? שם סעיף כ"ד

סימן צג

1. את מי יש אפשרות להשביע אפ"י שלתובע לא ברור שחייב לו, ומה הטעם לכך, והאם צריכה להיות לתובע איזושהי הוכחה לכך. סעיף א' ועיין בסמ"ע, פת"ש, ועיין סימן צ"ד סעיף ב' ובגר"א, ש"ך, ופת"ש שם

סימן צד

1. האם ביי"ד בעצמם מגלגלים שבועה או רק כשהבע"ד תובע לגלגל? סעיף א' ועיין אמרי ברוך (2*)

2. גלגול שבועה האם זה דווקא בדבר הקשור בעיקר התביעה או לכל דבר. סעיפים א-ב ועיין סי' ע"ה סעיף ט"ו
3. האם שייך גלגול שבועה, כשטוען איני יודע? תובע - סעיף ב, נתבע - סימן צב סעיף ד, ועי' ש"ך סימן עב סקמ"ז
4. האם יכול הנתבע לומר הריני משלם התביעה הראשונה כשהתובע מתחיל לגלגל עליו שבועות? סעיפים ג-ה (2*)
5. בגלגול, כשהביא הנתבע עד המסייעו להיפטר מעיקר השבועה ועל הגלגול אין לו עד האם אמרי' שהיות ונפטר מעיקר השבועה אין כאן גלגול או שמאחר וכבר נתחייב בגלגול אין מועיל לו? סעיף ה' עיין רעק"א
6. האם אומרים בגלגול משאיל"מ? סעיף ז' ועיין גם סי' ע"ה סעיף ט"ו [ובעניין הסתירה בין המקומות עיין סמ"ע, ש"ך, ובנתיבות סי' ע"ה סק"א]. (2*)
7. האם אפשר לגלגל על להבא כמו בסוטה שמשם למדנו דין גלגול שיכול להשביעה להבא שלא תטמא? עיין סימן צ"ט סעיף א', ועיין שו"ת מהרי"ט ח"ב חו"מ סק"ה.
8. א. האם אפשר לגלגל שבועה כשנתחייב שבועת היסת סעיף א'
ב. האם אפשר לגלגל שבועה על השכיר שנשבע ונוטל סימן פט סעיף ו'

סימן צה

1. קיימא לן אין שבועת התורה על קרקע ושטרות, האם יש עליהם שבועת היסת? סעיף א ועיין גם סעיף ד
2. א. תבע ממנו תבואה העומדת להיקצר ואינה עומדת להיקצר, והודה במקצת, האם יש חיוב שבועה? סעיף ב ש"ך סק"ט ונתיבות סק"א
ב. חפר בשדה של חבריו וקלקלה ובעל השדה תובע פיצוי מהמזיק ויש לו עד המסייע, האם יש חיוב שבועה? עד בקרקעות - סעיף א, מחלוקת רמב"ם ראב"ד - סעיף ו וש"ך סק"ה, וע"ע מחנ"א נזקי ממון סי' א.

סימן צו

1. האם טענת קטן מחייבת שבועת היסת? סעיף א' - ג'
2. אשה נשואה שהתחייבה שבועה, אם משביעים אותה שבועה דאורייתא או דרבנן (2*) ומה הדין באילם שחויב שבועה או חרש שחויב שבועה? אשה נשואה - סעיף ו'. (ועיין סימן פז ש"ך סקנ"ג), חרש - סעיף ה'. אלם - קצות סק"ג נתיבות ס"ק ז.

מבחני הסמכה לרבנות

3. האם כל טענות של מלווה ולווה שייכים גם באשה נשואה והאם משביעים אותה בכל מצב שנמצאת. אשה נשואה – כנ"ל. 'בכל מצב' – רמ"א שם לגבי מעוברת
4. מתי הבעל חייב לשלם חובות או פקדון שהפקידו אצל אשתו, ומתי לא? סעיף ו, ועיי' סימן קיב סעיף ה, וסימן קלג סעיף ב סימן צו

לעילוי נשמת

ר' שלום אהרון חיים בן מרים

ירושלמי

שנפטר לאחר ייסורים קשים

בכ"ח טבת תשמ"ז

ת.נ.צ.ב.ה

וְאַתָּה לֹךְ לְקָץ וְתָנוּחַ
וְתַעֲמֵד לְגִרְלֶךְ לְקָץ
הַיָּמִין (דינאל יב, יג):

ברכת רפואה שלמה ושלווה

לראש משפחתנו

נעימה גולסטן בת חיית ירושלמי

מלך מלכים המלכים יתן לה רפואה שלמה רפואת הנפש ורפואת הגוף,
שפע טובה וברכה ותזכה לכל הברכות. הצלחה והרווחה בשקט ושלווה,
בשרות טובות ונחת מכל יוצאי חלציה

ולכל בניה, בנותיה, חתניה, כלותיה, נכדיה
וניניה

למשפחת עדנה וישראל דימנט

וכל בני ביתם

למשפחת בנימין ורחל ירושלמי

וכל בני ביתם

למשפחת ליאורה ואהוד מזרחי

וכל בני ביתם

למשפחת יעקב ישראל ואפרת

ירושלמי וכל בני ביתם

למשפחת שושנה ושולם ישר

וכל בני ביתם

למשפחת שמואל וחיה ירושלמי

וכל בני ביתם

למשפחת משה ונורית ירושלמי

וכל בני ביתם

למשפחת לאה ואילן הירשנברג

וכל בני ביתם

למשפחת אריה, וצינה ז"ל

וכל בני ביתם

"כִּי-בִי, יִרְבּוּ יְמֵיהָ, וַיִּסְיֻפוּ לָהּ, שָׁנֹת זָמִיִּים"

לעילוי נשמת

לעילוי נשמת ציונה בת יעל		
טוביה בן זאב	מרים בת רבי ולאח י"ז כסלו תש"ט	שמואל בן יחזקאל וחנה כ"א ניסן תש"ד
מכלוף בן יעקב	דוד בן שרה	חיית בת שלום ורחל
אהוד מיכל לילך וורד בני דוד אורלי בת ברכה	דוד בן שמואל ומרים נפטר כז שבט תשס"ד	אהרון חושכו בן יחזקאל נפטר כ"ז ניסן תשמ"ד סולטן חושכו בת רחמים ומורבריד נפטרה ז תשרי תשמ"ז
מנשה בן דינה	שושנה פלורה בת שמואל חיים נלב"ע כז אלול תשס"ג	
יעקב בן יוסף נלב"ע כ"ה טבת תשמ"ד יחזקאל בן דוד בקל נלב"ע כ"ד תמוז תשס"ו	משה רוז בן חווה	יאיר בן איסטון נפטר י"ג תשרי תשס"ג
יעקב בן עובדיה	יהודה בן יעקב פלולי נלב"ע י"ז תמוז תשס"ו אהרן בן בנימין	ישראל בן זאב ערד נלב"ע י' אדר תשס"ז
להצלחה		
בריאות איתנה אריה בן נעימה גולסטן לישראל בן יעל. יפה בת חנה וחנה בת גוהר.	זיווג טוב והגון במהרה לבניו ולבנותיו של אהרן עזרא בן אסתר	למילוי משאלות לבו של התורם האלמוני הצלחה לשירה בת שמואל ובני משפחתה
הצלחה לאהוד בן שמואל ובני משפחתו	להצלחת מתן בן שמואל ובני משפחתו	ברכת הצלחה ובריאות למשפחת לוגסי
בריאות איתנה לחיה בת יעקב ושושנה פלורה ובני משפחתה	לרפואה שלמה ללאה יפה בת נעימה גולסטן.	בריאות איתנה לשמואל בן נעימה גולסטן ובני משפחתו
יוסף ציון בן מרים		